

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітній рівень магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Ніла ХРУЩ *Н.Хрущ*

2 09 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Кісловій Вікторії Валеріївні

1 Тема роботи: Механізм банківського кредитування підприємств аграрного сектору на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

керівник роботи: Інна Доценко, канд. екон. наук, доцент

Затверджено наказом ректора університету від 26.08.2024 р. № 60 (додаток № 18)

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 12.12.2024 року.

3 Вихідні дані до роботи:

- законодавчі та нормативні акти;
- спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання);
- періодичні видання за темою дослідження;
- фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк».

4 Зміст роботи (перелік питань, що їх належить розробити)

1 Теоретичні засади механізму банківського кредитування аграрних підприємств.

2 Аналітичні аспекти банківського кредитування підприємств аграрного сектору.

3 Удосконалення механізму кредитування підприємств аграрного сектору на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

5 Перелік графічного матеріалу:

1. Основні підходи до визначення поняття «кредит» у працях сучасних науковців.
2. Сутність поняття «кредитний механізм» у працях сучасних дослідників.
3. Кредитний механізм підприємств аграрного сектору економіки.
4. Динаміка кредитів, що надані аграрним підприємствам за 2021- жовтень 2024 року.
5. Динаміка кредитування аграрних підприємств в розрізі регіонів України в 2019-2023 роках.
6. Динаміка вартості банківських кредитів для підприємств аграрного сектору економіки у 2019-2023 роках.
7. Аналіз динаміки активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки.
8. Аналіз складу та структури активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки.
9. Аналіз динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки.
10. Аналіз складу та структури зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках.
11. Аналіз динаміки власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках.
12. Аналіз складу та структури власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках.

13. Склад та динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках.
14. Динаміка кредитування сільськогосподарських виробників та розмір непрацюючих кредитів в національній та іноземній валютах АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках.
15. Кредитні програми АТ КБ «ПриватБанк» для аграрних підприємств в 2024 році.

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

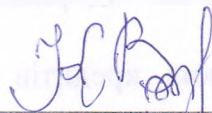
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання: 02 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми та узгодження плану кваліфікаційної роботи	протягом червня	виконано
2	Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань відповідно до теми	до 15.09.24	виконано
3	Збір, обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності	до 01.10.24	виконано
4	Аналіз та систематизація інформаційних джерел по темі дослідження	до 15.10.24	виконано
5	Написання текстової частини кваліфікаційної роботи та оформлення роботи	до 05.12.24	виконано
6	Підготовка ілюстративних матеріалів	до 10.12.24	виконано
7	Попередній захист	з 12.12.24	виконано
8	Захист кваліфікаційної роботи (згідно графіка)	з 20.12.24	виконано

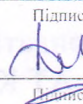
Здобувач

Вікторія КИСЛОВА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи

Інна ДОЦЕНКО

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Реферат
кваліфікаційної роботи здобувача
Кіслової Вікторії Валеріївни

на тему: Механізм банківського кредитування підприємств аграрного сектору на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»

Актуальність теми. Аграрний сектор займає провідне місце серед галузей національної економіки за обсягом експорту сільськогосподарської продукції, який демонструє сталу динаміку зростання, і в той же час потребує додаткових фінансових ресурсів для розвитку. Банківське кредитування є важливою складовою фінансового забезпечення аграрних підприємств, яке стимулює розвиток сільськогосподарського сектора економіки та зміцнює продовольчу безпеку держави. Дослідження системи кредитного забезпечення аграрних підприємств сприятиме глибшому розумінню механізму організації та удосконалення процесу кредитування банками підприємств аграрного сектору.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та поглибленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму банківського кредитування підприємств аграрного сектору. Згідно мети дослідження поставлені такі завдання: розкрити сутність кредиту як базової економічної категорії та виявити особливості банківського кредитування аграрних підприємств; систематизувати визначення поняття «кредитний механізм» та визначити структуру механізму банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки; розглянути сучасний стан банківського кредитування аграрних підприємств в Україні; здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та визначити напрями кредитування сільськогосподарських виробників; визначити перспективи розвитку механізму кредитування підприємств аграрного сектору.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є механізм кредитування суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади механізму кредитування аграрних підприємств на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи виступають сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: описовий метод, діалектичний метод пізнання, абстрактно-логічний метод,

метод порівнянь і аналогій, методи порівняльного аналізу, табличний та графічний методи, метод узагальнень та ін.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань банківського кредитування аграрних підприємств, статистична інформація Національного банку України, наукові періодичні видання, інформаційні ресурси мережі Інтернет, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк».

Наукова новизна одержаних результатів полягає наступному:

– дістало подальшого розвитку: сутнісне наповнення поняття «аграрний кредит», що на відміну від існуючих трактується, як багатовимірна категорія, що охоплює механізм надання банками кредитних ресурсів підприємствам аграрного сектору для формування основного та оборотного капіталу, у поєднанні з державним регулюванням та політикою державної підтримки, спрямованою на забезпечення доступності та здешевлення кредитування критично важливих галузей економіки; структуру механізму кредитування підприємств аграрного сектору економіки банківськими установами, який, включає: нормативно-правового забезпечення кредитування аграрних підприємств; організаційно-економічного забезпечення дозвільної діяльності та банківського нагляду; фінансового забезпечення, що передбачає структуризацію джерел аграрного кредитування; інформаційного забезпечення.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи: V Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2024 р., м. Хмельницький).

Публікації: Кіслова В. В. Банківське кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору / В. В. Кіслова, І. О. Доценко // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). –Хмельницький : ХНУ, 2024. – С. 27-30.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 78 сторінок, в тому числі 14 таблиць, 14 рисунків. Робота містить 3 додатки. Список використаних джерел містить 50 найменувань.

ABSTRACT

Victoria Kislova

Full Name

The mechanism of bank lending to agricultural enterprises on the example of
JSC CB PrivatBank

Topic

The relevance of research. The agricultural sector is the leading sector of the national economy in terms of agricultural exports. It demonstrates stable growth dynamics and at the same time requires additional financial resources for development. Bank lending is an important component of financial support for agricultural enterprises. Lending stimulates the development of the agricultural sector of the economy and strengthens the food security of the state. Military actions have caused a shortage of financial resources for agribusinesses and worsened access to external sources of financing for business entities. The study of the variety of scientific approaches to the system of credit support for agricultural enterprises will help to improve the mechanism of crediting agricultural enterprises.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical and methodological provisions and to develop scientific and practical recommendations for improving the mechanism of bank lending to agricultural enterprises. According to the purpose of the study, the following tasks are set:

- to disclose the essence of credit as a basic economic category and to identify the peculiarities of bank lending to agricultural enterprises;
- to systematize the definition of the concept of "credit mechanism" and determine the structure of the mechanism of bank lending to agricultural enterprises
- to consider the current state of bank lending to agricultural enterprises in Ukraine;
- to analyze the financial and economic activities of JSC CB "PrivatBank" and determine the directions of lending to agricultural producers;
- to determine the prospects for the development of the mechanism of lending to agricultural enterprises.

The object of the qualification work is the mechanism of lending to business entities in the agricultural sector of the Ukrainian economy. The subject of the study is the theoretical and methodological foundations of the mechanism of lending to agricultural enterprises on the example of JSC CB PrivatBank.

Keywords: agricultural enterprise, loan, bank lending, non-performing loans.

Зміст

Вступ	6
1 Теоретичні засади механізму банківського кредитування аграрних підприємств	9
1.1 Сутність банківського кредитування та особливості кредитного забезпечення в аграрному секторі економіки	9
1.2 Структура кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки	19
2 Аналітичні аспекти банківського кредитування підприємств аграрного сектору	28
2.1 Аналіз сучасного стану кредитування аграрних підприємств в Україні	28
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки	36
3 Удосконалення механізму кредитування підприємств аграрного сектору на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»	57
Висновки	68
Список використаних джерел	72
Додатки	78

Вступ

Актуальність теми. Аграрний сектор займає провідне місце серед галузей національної економіки за обсягом експорту сільськогосподарської продукції, який демонструє сталу динаміку зростання, і в той же час потребує додаткових фінансових ресурсів для розвитку. Банківське кредитування є важливою складовою фінансового забезпечення аграрних підприємств, яке стимулює розвиток сільськогосподарського сектора економіки та зміцнює продовольчу безпеку держави. Військовий стан та повномасштабне вторгнення на територію України спричинили нестачу як власних фінансових ресурсів агропромислових підприємств, так і погіршення доступу до зовнішніх джерел фінансування діяльності суб'єктів господарювання. Дослідження різноманіття наукових підходів до визначення змісту кредиту і системи кредитного забезпечення аграрних підприємств сприятиме глибшому розумінню механізму організації та удосконалення процесу кредитування банківськими установами підприємств аграрного сектору.

Питання механізму кредитування та його вплив на підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств були предметом дослідження в публікаціях О. Артем'євої, В. Аранчій, Л. Вдовенко, С. Власюк, Т. Власенко, Н. Давиденко, О. Непочатенко, С. Колотухи, С. Подик, Н. Поліщук, С. Степаненко, О. Томіліна, Ю. Цимбалюка та ін. Враховуючи вагомість та практичне значення наукових публікацій, варто зауважити, що багато питань вимагають подальших досліджень для виявлення шляхів підвищення ефективності механізму банківського кредитування аграрних підприємств, як рушія стабільного функціонування, повоєнного відновлення та подальшого розвитку аграрного сектору України.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та поглиблені науково-практичних рекомендацій щодо

удосконалення механізму банківського кредитування підприємств аграрного сектору. Згідно мети дослідження поставлені такі завдання:

- розкрити сутність кредиту як базової економічної категорії та виявити особливості банківського кредитування аграрних підприємств;
- систематизувати визначення поняття «кредитний механізм» та визначити структуру механізму банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки;
- розглянути сучасний стан банківського кредитування аграрних підприємств в Україні;
- здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та визначити напрями кредитування сільськогосподарських виробників;
- визначити перспективи розвитку механізму кредитування підприємств аграрного сектору.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є механізм кредитування суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади механізму кредитування аграрних підприємств на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Методологічною основою кваліфікаційної роботи виступають сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: описовий метод, діалектичний метод пізнання, абстрактно-логічний метод, метод порівнянь і аналогій, методи порівняльного аналізу, табличний та графічний методи, метод узагальнень та ін.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань банківського кредитування аграрних підприємств, статистична інформація Національного банку України, наукові періодичні видання, інформаційні ресурси мережі Інтернет, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
дістало подальшого розвитку:

– сутнісне наповнення поняття «аграрний кредит», що на відміну від існуючих трактується, як багатовимірна категорія, що охоплює механізм надання банками кредитних ресурсів підприємствам аграрного сектору для формування основного та оборотного капіталу, у поєднанні з державним регулюванням та політикою державної підтримки, спрямованою на забезпечення доступності та здешевлення кредитування критично важливих галузей економіки;

– структуру механізму кредитування підприємств аграрного сектору економіки банківськими установами, який, включає: нормативно-правового забезпечення кредитування аграрних підприємств; організаційно-економічного забезпечення дозвільної діяльності та банківського нагляду; фінансового забезпечення, що передбачає структуру джерел аграрного кредитування; інформаційного забезпечення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій, які спрямовані на покращення фінансово-кредитного забезпечення підприємств аграрного сектору банківськими установами.

Основні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на V Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (14 листопада 2024 р., м. Хмельницький). Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в науковій праці загальним обсягом 0,24 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 78 сторінок, в тому числі 14 таблиць, 14 рисунків. Робота містить 3 додатки. Список використаних джерел містить 50 найменувань.

1 Теоретичні засади механізму банківського кредитування аграрних підприємств

1.1 Сутність банківського кредитування та особливості кредитного забезпечення в аграрному секторі економіки

У сучасних умовах значна частина підприємств аграрного сектору в Україні зіштовхнулася з неможливістю ефективного функціонування через воєнні дії, їхнє розташування поблизу зон ведення бойових дій, на тимчасово окупованих територіях або поблизу кордону з РФ. Це спричинило повне або часткове знищення інфраструктури, зміну власності на земельні ділянки, ускладнення логістичних зв'язків тощо. Війна вплинула на всі сфери життя країни, і аграрний сектор не став винятком. Недостатність власних фінансових ресурсів змушує підприємства аграрного сектору звертатися до зовнішніх джерел фінансування діяльності, зокрема кредитних ресурсів. Отримані кошти спрямовуються на формування сезонних запасів, покриття поточних витрат і забезпечення оптимальної структури основних виробничих засобів. Раціональне використання кредитних ресурсів сприяє підвищенню продуктивності сільського господарства, забезпечуючи досягнення відчутного результату (у вигляді абсолютної величини отриманого ефекту) від залучених фінансових коштів.

Кредитні ресурси, в умовах сучасних викликів, залишаються ключовою складовою системи фінансового забезпечення аграрного сектору. Необхідність кредитування для аграрних підприємств зумовлена специфікою виробничих процесів у цій галузі. Оскільки аграрне виробництво має часовий лаг між створенням продукції та отриманням доходу від її реалізації, кредит відіграє важливу роль у забезпеченні безперервності виробничого циклу, поповненні фінансових ресурсів і підтримці розвитку.

Однак складне фінансове становище багатьох аграрних підприємств, відсутність або недостатність ліквідної застави, необхідної для отримання кредиту, а також погіршення кредитної історії значно ускладнюють або унеможливають доступ до банківського кредитування.

Кредитування господарюючих суб'єктів аграрного сектору України завжди відігравало ключову роль не лише для ефективного функціонування та сталого розвитку, але й для виживання та збереження їхнього виробничо-ресурсного потенціалу.

У сучасних економічних дослідженнях сутності поняття «кредит» приділяється значна увага, однак серед вчених-економістів відсутня єдина позиція щодо його розуміння та трактування. Варто зазначити, що більшість дослідників акцентують на тому, що кредит – це форма позики, яка може надаватися в грошовій або натуральній формі за умов повернення, строковості та оплати відсотків за користування [44, с. 103].

У наукових роботах нерідко відзначаються спроби окремих дослідників визначати сутність поняття «кредит» через різноманітні аспекти суспільних відносин, трактуючи його як економічну категорію, форму економічних відносин, фінансову послугу або як процес руху вартості, що представлено в таблиці 1.1.

Виходячи з проведеного аналізу різноманітних визначень кредиту, варто зауважити про неоднозначність трактування цього поняття в сучасній економічній літературі. Найбільш поширеним та узагальнюючим підходом до розкриття сутності даного поняття та його характеристик є визначення «кредиту» з позиції економічних відносин, які передбачають зворотне надання коштів на умовах повернення, строковості та платності.

На нашу думку, під поняттям «кредит» слід розуміти систему організаційно-економічних відносин між кредитором і позичальником, які регулюються кредитним договором та виникають під час надання грошових коштів у тимчасове користування на засадах повернення, цільового використання, платності, строковості та забезпеченості.

Таблиця 1.1 – Основні підходи до визначення поняття «кредит» у працях сучасних науковців

Автор	Зміст трактування поняття та джерело
Кредит як економічна категорія	
В. Лагутін	«форма руху позикового капіталу, який виражає економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення» [23]
Н. Приймак	«це економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником щодо залучення тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення, строковості, платності та цільового призначення, що забезпечує перерозподіл коштів кредитора і дає можливість отримати дохід у вигляді відсотків» [35].
Кредит як форма суспільних відносин	
Я. Остапчук, Ю. Клубук	«суспільні відносини між економічними суб'єктами з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення її еквіваленту та платності» [29]
А. Демківський	«суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів» [12]
М. Савлук	«суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку із передаванням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності» [38]
Кредит як економічні відносини	
О. Гудзь	«економічні відносини, зумовлені акумуляцією тимчасово вільних коштів використанням їх на умовах повернення та платності під час взаємовідносин, що виникають між кредитором і позичальником» [9]
О. Гладчук, І. Ткачук, В. Харабара	«економічні відносини, які виникають між юридичними, фізичними особами і державою стосовно перерозподілу вартості на основах повернення та, як правило, з оплатою відсотків» [7]
О. Ушакова	«економічні відносини між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати» [45]
Н. Іванчук	«як економічні відносини, що виникають між суб'єктами кредитної угоди (кредиторами і дебіторами), що полягають у переданні вільних коштів (вартості) у тимчасове користування на умовах повернення, платності, строковості, цільового характеру використання» [17]
Кредит як фінансова послуга	
Н. Версаль	«надання грошових коштів або товарів (робіт, послуг) на умовах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у встановлений термін, включаючи сплату відсотків за їх використання» [4]
Н. Ситник, А. Стасишин	«грошові кошти або інші матеріальні ресурси, які передаються у тимчасове користування за певну винагороду (відсотки) на умовах повернення» [40]
І. Заюков	«позичковий капітал у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання» [16]

Джерело: узагальнено автором на основі [4, 7, 9, 16, 17, 12, 23, 29, 35, 38, 40, 45]

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність», банківський кредит – «це будь яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь яка гарантія, будь яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь яке продовження терміну погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми» [36]. Таким чином банківський кредит, представляє собою форму руху позичкового капіталу, яка приносить дохід у вигляді відсотків і надається як юридичним, так і фізичним особам на договірних засадах. При цьому, обов'язковою умовою цього руху є необхідність повернення грошових коштів у визначений строк та сплата відсотків у визначених розмірах.

Надання банком кредитів суб'єктам господарювання базується на кредитних відносинах, які є основою банківського кредитування. Відповідно, банківське кредитування – це організаційно-економічні відносини між банком та позичальником з приводу передачі у тимчасове користування позикового капіталу в грошовій формі на умовах повернення, забезпечення строковості, платності, цільового використання, диференційованості.

Банківське кредитування, базується на ряді принципів, що забезпечують ефективність та стійкість банківської діяльності [43]:

- принцип цільового призначення вимагає, щоб позичальник чітко визначав мету отримання позики. Це сприяє захисту інтересів як кредитора, так і позичальника;

- принцип строковості передбачає встановлення конкретного періоду, протягом якого позика має бути повернена. Чітко встановлені терміни дозволяють розрахувати графік платежів, оцінити ризики та впорядкувати процес кредитування;

- принцип поверненості зобов'язує позичальника повернути всю суму отриманих коштів (тіло кредиту) у встановлені строки. Проте навіть за дотримання цього принципу, банк може зазнати збитків через зовнішні фактори, такі як інфляція або девальвація валюти;

– принцип забезпеченості полягає у впровадженні механізмів, що мінімізують ризик неповернення позики, наприклад, через вимогу застави;

– принцип платності означає, що позичальник не тільки повертає суму кредиту, але й має сплатити нараховані відсотки. Це компенсує банківській установі ризики, пов'язані з наданням кредиту, і забезпечить дохідність кредитних операцій;

– принцип диференційованості базується на індивідуальному підході, розрахунку певних коефіцієнтів, відповідно до яких позичальник належить до тієї чи іншої групи ризику, на підставі чого банк вирішує питання про надання позики та умови її надання.

На думку вчених-економістів банківський кредит виконує наступні функції [44, с. 105]:

– перерозподільну – тимчасово вільні кошти юридичних та фізичних осіб перерозподіляються на поворотній основі між суб'єктами господарювання, у яких є нестача у власних коштах для здійснення господарської діяльності, що сприяє поживленню ситуації на ринку фінансових ресурсів;

– капіталотворчу – кредитні ресурси виступають у вигляді капіталу, що приводить до його нагромадження та сприяє нарощуванню рівня капіталізації суб'єктів господарювання в економіці [35, с. 6];

– обслуговуючу, пов'язану з грошовим забезпеченням оборотності капіталу в контексті відтворюваних процесів та забезпечення інноваційного розвитку;

– регулюючу – забезпечується контроль за дотриманням умов і принципів надання кредитних коштів та напрямів його використання з боку позичальника.

Таким чином, суть банківського кредитування полягає не стільки в обсязі наданих коштів, скільки в економічних відносинах, що формуються у процесі руху вартості на основі принципів повернення та платності. Ці відносини мають низку характерних особливостей, які визначають природу банківського кредиту та відрізняють його від інших економічних явищ, що представлено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Сутність банківського кредитування як економічної категорії

Для аграрних підприємств банківське кредитування є одним із ключових зовнішніх джерел фінансування господарської діяльності. Кредитні ресурси мають вирішальне значення у фінансовому забезпеченні, оскільки дозволяють покривати сезонні розриви між витратами і доходами, підтримувати безперервність процесів відтворення, а також задовольняти значну потребу в обігових коштах. Це робить кредит основним інструментом для поповнення фінансових ресурсів аграрних підприємства.

На думку С. Кисіль, аграрний кредит – «специфічна форма кредитних відносин, що характеризується наданням грошових коштів банками і небанківськими організаціями підприємствам аграрного сектору в основний та оборотний капітал у поєднанні з державним регулюванням» [18].

У свою чергу, А. Гула, під поняттям кредитування підприємств аграрного сектору розуміє «сукупність економічних відносин між кредиторами, фінансовими посередниками та позичальниками всіх форм власності (сільськогосподарськими підприємствами, агрохолдингами, фермерськими господарствами та індивідуальними підприємцями), що ґрунтується на взаємопов'язаній дії суб'єктів аграрного сектору економіки в процесі виробництва капіталу підприємств і суб'єктивного оцінювання впливу кредиту на кінцевий результат» [11].

Ряд дослідників, зокрема О. Артем'єва [1], Ю. Лупенко, С. Андрос [25] банківське кредитування підприємств агропромислового комплексу трактують як «економічні відносини з приводу забезпечення підприємств агропромислового комплексу джерелом фінансування на умовах поворотності, платності, забезпеченості, строковості, цільового використання та диференційованості, що супроводжується специфічними особливостями, притаманними цим підприємствам» [1, с. 14].

На рисунку 1.2 систематизовано сутність та особливості банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки з врахуванням специфіки їх діяльності.

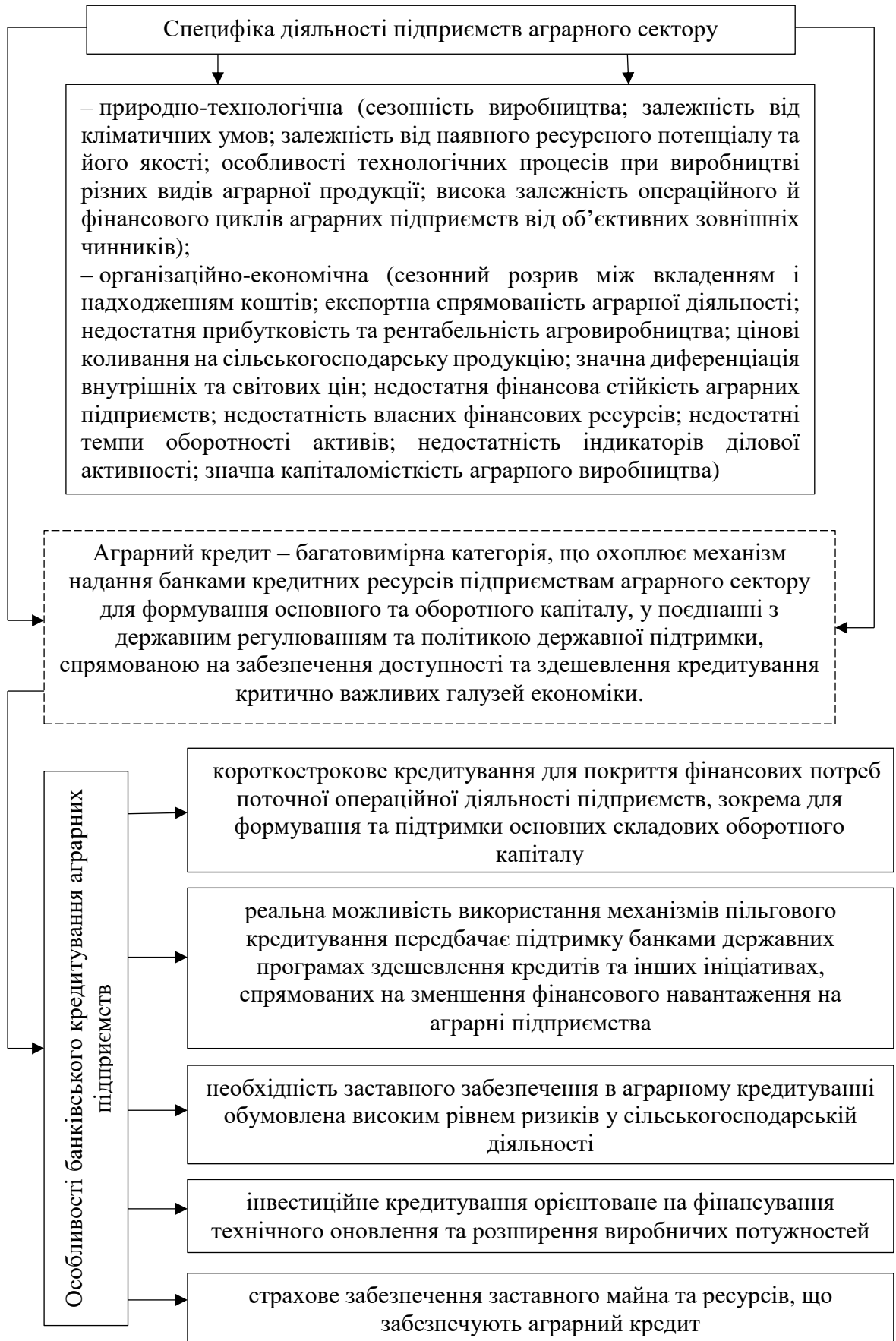

Рисунок 1.2 – Сутність та особливості банківського кредитування підприємств аграрного сектору

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [1, 11, 18, 44]

Кредитування підприємств аграрного сектора базується на принципах банківського кредитування, але має певні особливості, які обумовлені сезонністю виробництва, високою залежністю від кліматичних умов та низьким рівнем прибутковості. Це вимагає від банків гнучкого підходу до оцінки кредитних ризиків та розробки індивідуальних кредитних програм, що враховують особливості аграрного виробництва. Низька прибутковість аграрної галузі вимагають зниження відсоткових ставок за кредитами та залучення додаткового кредитування (державних програмах підтримки). Високий рівень зносу техніки та використання застарілих технологій в аграрному секторі потребують значних інвестицій, які можуть бути забезпечені за рахунок банківського кредитування. Оскільки сільське господарство є ризикованою галуззю, для захисту інтересів як банків, так і аграрних підприємств необхідне застосування системи аграрного страхування, зокрема додаткового страхового забезпечення від природних ризиків.

На сьогодні, військовий конфлікт в Україні спричинив значне посилення ризиків у банківському кредитуванні аграрного сектора. Багато фінансових установ припинили кредитування аграрних підприємств, що спричинило скорочення пропозиції кредитних ресурсів. Зменшився і попит на кредити серед агропідприємств, оскільки вони змушені відмовлятися від довгострокових інвестиційних вкладень. Суттєвим недоліком є те, що банки у кредитуванні надають перевагу великим агрохолдингам з високою кредитоспроможністю та платоспроможністю на порівняно великі обсяги кредитних ресурсів.

Ефективне банківське кредитування аграрного сектору має стратегічне значення як для аграрного сектора, так і для економіки в цілому, що обумовлюється рядом причини, до числа основних з яких можна віднести наступні [3]:

– розвиток аграрного сектору є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки країни. Ефективне кредитування є рушійною силою цього процесу, оскільки воно дозволяє аграріям впроваджувати інновації, збільшувати виробництво та забезпечувати стабільні поставки якісної продукції

на ринок;

– аграрний сектор є життєво важливим для багатьох регіонів України, забезпечуючи робочими місцями та доходами населення сільських територіальних громад. Кредитування аграрних підприємств є інструментом розвитку сільських територій, сприяючи підвищенню якості життя місцевого населення;

– розвиток аграрного сектора є стратегічно важливим для України, оскільки саме сільськогосподарська продукція є одним з основних експортних товарів. Ефективна система кредитування дозволяє аграріям модернізувати виробництво, підвищувати якість продукції та збільшувати обсяги експорту, що сприяє зростанню валютних надходжень до країни та зміцненню її економіки;

– банківське кредитування відіграє важливу роль у підтримці аграрного сектора. Воно не лише забезпечує фінансову стійкість підприємств, але й сприяє зниженню виробничих витрат, забезпечує необхідні обсяги фінансування операційної діяльності аграрних підприємств, дозволяючи збільшувати обсяги виробництва;

– банківське кредитування допомагає забезпечити підприємствам аграрної сфери доступ до необхідних ресурсів та обладнання, що підвищує продуктивність та ефективність виробництва;

– кредитування може бути також важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку аграрної галузі. Це передбачає фінансування програм, що пов'язані з екологічною безпекою, охороною довкілля та забезпеченням сталого використання природних ресурсів.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження сутності кредиту та особливостей банківського кредитування аграрних підприємств, варто відзначити, що ефективна система кредитування виступає у якості одного з найбільш важливих факторів для розвитку аграрної сфери, забезпечує фінансову стабільність аграрних виробників, сприяє збільшенню їх прибутку та зниженню впливу ризиків платоспроможності, а також створює належні умови для сталого розвитку аграрної галузі.

1.2 Структура кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки

Організація взаємодії банків із підприємствами аграрного сектору на кредитному ринку, в умовах невизначеності, потребує створення механізму, який би забезпечив досягнення бажаного результату або визначеної мети за певних обставин.

Під механізмом розуміють «систему, яка визначає порядок певного виду діяльності, що має складну організовану систему, яка переробляє вхідні умови, що склалися у бажаний вихід, – процеси» [26, с. 124] або «сукупність конкретних форм, методів, алгоритмів та інструментів усвідомленого вибору й впливу на економічні явища та процеси» [19, с. 111].

Банківське кредитування підприємств аграрного сектору реалізується за допомогою кредитного механізму. Кредитний механізм виступає як форма реалізації механізму кредитування для певних форм кредитних відносин. Його структура та складові визначаються кожною банківською установою в залежності від кредитної політики банку, наявних економічних умов, а також з урахуванням вимог Національного банку України.

В науково-економічній літературі поняття кредитного механізму, в переважній більшості, ототожнюється з поняттям механізму банківського кредитування. Кредитний механізм є елементом кредитної системи, що забезпечує її функціонування та взаємодію з іншими її елементами. Об'єктивним базисом кредитного механізму є виробничі відносини, сутність кредиту, як економічної категорії й економічні закони, що діють у кредитній сфері [24, с. 36]. Основою кредитного механізму є організація процесу надання кредитів, тобто процесу банківського кредитування. Однак, кредитний механізм включає в себе не лише процес кредитування, а й комплекс заходів, які регулюють цей процес з використанням економічних інструментів та нормативно-правових важелів впливу.

З проведеного дослідження варто зауважити, що розуміння кредитного механізму має певні розбіжності, як у визначенні його сутності, так і у переліку його складових. В таблиці 1.2 систематизовано визначення поняття кредитний механізм, його структуру, що представлені в сучасній науковій літературі.

Таблиця 1.2 – Сутність поняття «кредитний механізм» у працях сучасних дослідників

Автор	Зміст трактування поняття та джерело
Д. Артеменко	«Кредитний механізм – сукупність принципів, організаційних форм, методів і правил, які забезпечують умови реалізації кредитних відносин та функцій кредиту» [2, с. 20].
О. Скалецька	«Кредитний механізм формують кредитні взаємовідносини між банком та позичальником із приводу отримання кредитних коштів на умовах, зазначених кредитним договором» [41, с. 90].
Л. Вдовенко	«Кредитний механізм являє собою певну сукупність принципів, організаційних форм, методів і правил, що регулюються чинним законодавством і забезпечують необхідні умови для реалізації кредитних відносин» [4].
О. Непочатенко, С. Колотуха, К. Мельник	«Кредитний механізм – сукупність організаційно-економічних прийомів надання і повернення банківських кредитів, як окремих дій в організації кредитного процесу. Мета – задоволення виробничих потреб аграрних підприємств, а саме спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на формування фінансових ресурсів товаровиробників» [28].
Л. Синяєва, Н. Радченко	«Кредитний механізм – це система методів, важелів, інструментів та способів управління процесом передачі у тимчасове користування капіталу у грошовій, натуральній формі на умовах зворотності та строковості» [39].
С. Засоба	«Кредитний механізм – це система процесів у фінансово-кредитній та інвестиційній сферах, взаємозв'язки й взаємовідносини між ними, які базуються на інвестиційній політиці та забезпечують економічний розвиток шляхом формування стійкого кредитно-інвестиційного потенціалу аграрних підприємств» [15].
Л. Кузнецова	«Кредитний механізм – це економічні відносини на кредитному ринку з приводу руху коштів у грошовій або товарній формі на умовах платності, зворотності та терміновості між кредитором і позичальником, в ролі яких можуть виступати: держава, банки, фінансові посередники, іноземні інвестори, сільськогосподарські підприємства, домашні господарства, громадські організації, інші інститути» [22].
О. Філімонова	«Кредитний механізм – комплекс взаємопов'язаних методів, інструментів, важелів, елементів інформаційного, нормативно-правового та методичного забезпечення, передумов та процесу їх реалізації, а також інфраструктурних складових, що має цілеспрямований вплив на забезпечення підприємств кредитними ресурсами у достатній кількості та прийнятної вартості з метою отримання прибутку чи іншого економічного ефекту» [6, с. 65].

Джерело: систематизовано автором на основі [2, 4, 6, 15, 22, 28, 39, 41]

Підсумовуючи результати дослідження, варто відзначити, що кредитний механізм – це сукупність інструментів, важелів, методів, способів, які використовуються для управління процесом кредитування, який має ряд специфічних властивостей, пов'язаних з його природою як фінансової послуги, а саме: елементарність (базується на основних принципах кредиту, охоплює його суб'єктів і відображає кредитні відносини між ними); дискретність (кожен кредитний договір є окремою угодою з індивідуальними умовами); волатильність (піддається впливу різних факторів, таких як зміна економічної ситуації або політики центральних банків); суб'єктивно-об'єктивність (поєднує в собі як об'єктивні критерії оцінки (наприклад, фінансові показники компанії), так і суб'єктивні рішення кредитора).

Основними характеристиками кредитного механізму є [6, с. 247]:

- кредитний механізм охоплює дії суб'єктів управління (кредиторів і позичальників), які за допомогою управлінських, організаційних та фінансових методів та інструментів, чинять вплив на процес кредитних відносин;
- ефективність функціонування кредитного механізму, що підпорядковує інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежить від якості забезпечення фінансових процесів суб'єктів кредитних відносин;
- кредитний механізм включає в себе регулятивні заходи у процесі забезпечення процесу реалізації кредитних відносин між суб'єктами господарювання.

Якщо розглядати кредитний механізм в розрізі його складових, доцільно виокремити в його структурі функціональну підсистему, що складається з методів та важелів (функціональних елементів) і підсистеми забезпечення функціонування кредитного механізмів, що включає елементи нормативно-правового, організаційно-економічного, інформаційного та фінансового забезпечення. При цьому до складу функціональних елементів, переважною більшістю авторів [4, 6, 39, 41], пропонується відносити кредитні методи та кредитні важелі, що відбивають специфіку елементів кредитних відносин. За

допомогою взаємодії підсистеми забезпечення та її елементів створюються умови для ефективних кредитних відносин.

На основі узагальнення теоретичних поглядів сучасних вчених-економістів щодо сутності та структурних елементів кредитного механізму, а також з урахуванням специфіки та особливостей діяльності аграрних підприємств на рисунку 1.3 представлено структуру кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки. Структурними елементами кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки є: інформаційне забезпечення, організаційно-економічне забезпечення, фінансове забезпечення, нормативно-правове забезпечення.

Нормативно-правове забезпечення кредитної діяльності фокусується на важелях законодавчо-правового забезпечення банківського кредитування аграрних підприємств та відповідних механізмах регулювання діяльності банківських установ, що пропонують перелік кредитних продуктів для аграріїв. В переважній більшості, реалізація кредитного процесу в банківських установах регулюється внутрішньобанківським нормативними документами, які регламентують механізм видачі кредитів, способи мінімізації кредитних ризиків пов'язаних з діяльністю агропідприємств, методи визначення кредитоспроможності позичальника, уніфіковані процедури кредитування.

Фінансове забезпечення кредитного механізму зосереджене на структуризації джерел кредитних коштів, що надаються аграрним підприємствам, а також визначає структурне співвідношення кредитних фінансових ресурсів. Саме ґрунтуючись на структурному співвідношенні джерел фінансових ресурсів банківської установи та виходячи із внутрішнього нормативно-методичного забезпечення, внутрішньобанківський менеджмент формує організаційно-економічне забезпечення, яке включає в себе систему лімітів та нормативів, інструменти структурування кредиту та способи регулювання рівня ризику як інструменти механізму кредитування. Важливим аспектом є формування оптимального за співвідношенням ризику та прибутку кредитного портфеля банків.

Рисунок 1.3 – Кредитний механізм підприємств аграрного сектору економіки

Джерело: запропоновано автором на основі [13, 39, 44]

Організаційно-економічне забезпечення охоплює макроекономічні важелі дозвільної діяльності, систему лімітів та нормативів, систему банківського нагляду Національного банку України та регуляторний інструментарій рівня кредитного ризику. Кредитний ризик відіграє ключову роль при кредитуванні аграрних підприємств та визначається як ймовірність несплати підприємством-позичальником основного боргу та відсотків, які необхідно сплатити за користування банківським кредитом у терміни, які визначені кредитним договором [2]. Кредитування підприємств аграрного сектору економіки є більш ризикованим, що зумовлено значним зносом матеріально-технічної бази та одночасною нестачею власних фінансових ресурсів для забезпечення відтворювальних процесів. На кредитний ризик впливає платоспроможність аграрного підприємства, що демонструє його здатність своєчасно та в повному обсязі розраховуватися за всіма своїми зобов'язаннями та боргами. Комплексна оцінка платоспроможності аграрного підприємства є вагомим інструментом, який дозволяє діагностувати недоліки в діяльності суб'єкта господарювання, врахувати комплекс впливу зовнішніх та внутрішніх чинників та своєчасно вжити заходів щодо мінімізації кредитних ризиків.

Військові дії на території України призвели до дестабілізації банківської системи, що негативно позначилося на кредитуванні агропромислових підприємств. Окрім того, суттєво загострилися проблема нестачі фінансових ресурсів, які є необхідними для здійснення поточної господарської діяльності агропідприємств. В той же час, суттєво пошкоджено або знищено господарські споруди, об'єкти та сільськогосподарську техніку, яке наразі відновити неможливо. Зазначені фактори впливають на кредитоспроможність підприємств аграрного сектору, а також збільшують кредитний ризик для банківських установ. У зв'язку з цим, важливим є оцінка кредитного забезпечення за кредитними угодами аграрних підприємств.

Важливим важелем організаційно-економічного забезпечення механізму кредитування підприємств аграрного сектору є здійснення банківського нагляду

(кредитного моніторингу) і контролю за якістю кредитного портфелю установи. Основною задачею кредитного моніторингу є відстеження зміни кредитоспроможності підприємства-позичальника і визначення конкретних дій, які необхідно здійснити у випадку виникнення проблем. Банк має здійснювати оцінку діяльності суб'єкта господарювання з точки зору ефективного використання кредитних коштів. Здійснення кредитного моніторингу відбувається на основі існуючого інформаційного забезпечення, однак включає в себе використання всіх існуючих важелів.

Інформаційне забезпечення механізму банківського кредитування підприємств аграрного сектору передбачає формування бази даних стосовно параметрів функціонування банку, банківського нагляду за поточним станом та ефективністю діяльності банківської установи, підприємств-позичальників, інформаційне супроводження процесу кредитування.

Інформація про діяльність банківської установи поділяється на відкриту для клієнтів та конфіденційну, що належить до банківської таємниці. Таким чином, позичальник (аграрне підприємство) має право отримувати дані про фінансові показники банківської установи, її економічний стан, кредитний рейтинг банку, список відокремлених структурних підрозділів, а також відомості про банківські послуги та їхню вартість. Крім того, позичальник має право звернутися за консультацією з питань, які пов'язаних із наданням послуг щодо кредитування [13].

В той же час, що інформація про діяльність і фінансовий стан агропідприємства-позичальника, отримана в процесі його обслуговування або взаємодії з ним під час надання банківського кредиту, яка у разі розголошення може завдати матеріальної або моральної шкоди суб'єкту господарювання, вважається банківською таємницею.

Інформація, про діяльність агропідприємства-позичальника поділяється на зовнішню і внутрішню. До джерел зовнішньої інформації належать: офіційні данні опубліковані в статистичних довідниках, на сайті підприємства, в інформаційних видання органів державної влади, в періодичних виданнях,

розміщені в спеціалізованих базах даних, аналітичні дослідження та економічні прогнози різноманітних агенцій. Внутрішня інформація характеризує безпосередньо фінансово-господарську діяльність аграрного підприємства-позичальника та класифікується як: правовстановлююча; фінансова; інформація щодо забезпечення кредиту; виробнича (в розрізі галузі); кадрова; екологічна та ін.

Основними вимогами до підприємств аграрного сектора, щодо інформаційного забезпечення кредитного процесу є повнота та достовірність отриманих даних. Зібрана інформація повинна бути проаналізована з точки зору її достовірності, систематизована, відредагована, а за потреби – скоригована. Систематизована інформація стає основою для аналізу, метою якого є виявлення суттєвих взаємозв'язків між окремими результатами діяльності та факторами (ресурсами), що їх обумовлюють.

Розвиток інформаційного забезпечення є сьогодні об'єктивно необхідною умовою для формування та вдосконалення системи стратегічного планування в банківських установах. Інформація слугує початковою базою для управління кредитною політикою банку. Від того, наскільки ефективно організовано процес збору, обробки та розподілу інформації для підтримки прийняття рішень, залежить не лише результативність системи стратегічного планування, а й загальна ефективність управління діяльністю банківської установи.

Функціонування кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки передбачає виокремлення принципів формування його елементів, до яких належать [6, с. 249]:

– принцип адаптивності, який передбачає можливість гнучкого реагування банківського кредитного механізму до змін чинників внутрішнього та зовнішнього середовища внаслідок дії об'єктивних та суб'єктивних факторів впливу;

– принцип узгодження, який передбачає взаємне погодження дій та інтересів усіх суб'єктів кредитних відносин (в першу чергу банків та агропідприємств-позичальників), що задіяні в процесі кредитування;

– принцип ефективності, який базується на тому що кредитна політика банківської установи має сприяти розвитку банку;

– принцип гарантованості, який передбачає відповідальність банківської установи за своєчасне фінансування кредитних програм, а також відповідальність аграрного підприємства-позичальника за своєчасне повернення кредитних коштів та сплати відсотків за його користування;

– принцип зворотного зв'язку, який передбачає узгодження результатів функціонування механізму з попередньо встановленими цілями та визначеними завданнями, що забезпечує можливість проведення процедур контролю і моніторингу для оцінки ефективності та коригування дій;

– принцип рівності (доступності), який передбачає можливості доступу підприємств аграрного сектору до кредитних ресурсів незалежно від їх форми власності та організаційно-правової форми господарювання;

– принцип результативності, який передбачає досягнення запланованих результатів діяльності банківських установ за умови оптимального обсягу витрачених кредитних ресурсів.

Дослідження сутності поняття «кредитний механізм» свідчить про його ґрунтовний теоретичний базис, проте концепція залишається дискусійною і потребує подальшого вивчення. Сучасний кредитний механізм є складною організованою системою, функціонування якої постійно зазнає впливу змін зовнішніх і внутрішніх чинників. Фінансова невизначеність та трансформаційні процеси в економіці суттєво впливають на розвиток кредитних відносин між банківськими установами і аграрними підприємствами. Під впливом військових дій змінюється як структура фінансових ресурсів банківських установ, так і умови кредитування суб'єктів господарювання, що вимагає адаптації кредитного механізму до нових умов. Таким чином, формування ефективного кредитного механізму банківськими установами, в сучасних мінливих умовах, створить об'єктивні передумови для сталого розвитку підприємств аграрного сектору економіки.

2 Аналітичні аспекти банківського кредитування підприємств аграрного сектору

2.1 Аналіз сучасного стану кредитування аграрних підприємств в Україні

Воєнний стан на території України спричинив суттєвий вплив на стан кредитування галузей економіки, включаючи і аграрний сектор. В результаті повномасштабного вторгнення, прямі збитки аграрного сектору економіки оцінюються в 6,6 млрд дол. США, що становить близько 23 % вартості активів аграрного сектора країни [27, с. 86]. Збитки аграрного сектору включають як прямі втрати від руйнувань та пошкоджень (руйнування матеріальної бази, втрата техніки, обладнання, посівів), так і непрямі, пов'язані зі зменшенням виробництва та падінням цін на продукцію, додаткові витрати, пов'язані з війною. Саме тому банківське кредитування є одним із основних джерел фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств аграрного сектору.

Аналіз динаміки кредитів, що надані аграрним підприємствам за 2021–жовтень 2024 року засвідчує, що за виданими банківськими установами кредитами переважало кредитування в національній валюті (таблиця 2.1). За даними таблиці 2.1 загальний обсяг наданих кредитів аграрним підприємствам суттєво зріс в 2022 році, а саме на 35904 млн грн та склав 118504 млн грн. Ця сума практично вдвічі або на 44 % перевищує показники 2021 року, коли банки виділили аграріям 82600 млн грн. Тоді як на кінець 2023 року загальний обсяг наданих кредитів агропідприємствам зменшився на 1255 млн грн та склав 117249 млн грн. Протягом 2024 року аграрне кредитування не користувалося попитом та зменшилося на кінець жовтня 2024 році на 501 млн грн, в порівнянні з 2023 роком. Станом на кінець жовтня 2024 року, сума залишків коштів щодо наданих кредитів підприємствам сільського, лісового та рибного господарства

становила 116748 млн грн, що становило 15,6 % від всієї суми залишкових коштів на кінець періоду.

Таблиця 2.1 – Динаміка кредитів, що надані аграрним підприємствам за 2021- жовтень 2024 року

Кредити	Роки			
	2021	2022	2023	жовтень 2024
Всього, млн грн	82600	118504	117249	116748
– в національній валюті, в тому числі:	59116	90546	86216	88786
до 1 року	25412	49156	36391	31463
від 1 до 5 років	31451	38874	48311	54715
більше 5 років	2253	2516	1514	2608
– в іноземній валюті, в тому числі:	23484	27958	31033	27962
до 1 року	11879	15357	16851	11496
від 1 до 5 років	9482	9971	12143	14399
більше 5 років	2123	2630	2039	2067

Джерело: складено автором за даними [8]

Щодо структуризації наданих кредитів аграрним підприємствам за строками погашення, простежується стійка тенденція суттєвої переваги саме короткострокових (до 1 року) банківських кредитів в 2022 році. Їх питома вага протягом 2022 року зросла з 30,76 до 41,48 %. В той же час, в 2023-2024 роках, їх частка зменшилася до 31,04 %. В переважній більшості, короткострокові кредити, що надаються банківськими установами під організацію нового операційного циклу, тобто на час посівної кампанії. Середньострокові кредити аграрним підприємствам з погашенням від 1 року до 5 років стрімко зросли протягом 2022-2024 років, а саме з 41,48 % у 2022 році до 46,86 % на кінець жовтня 2024 року. Аналіз співвідношення обсягів кредитування аграрного сектору у розрізі видів валют засвідчує тенденцію суттєвої переваги банківських кредитів наданих у національній валюті. Зокрема, станом на кінець жовтня 2024 року обсягів банківських кредитів, наданих у іноземній валюті склав 27962 млн грн. Їх обсяг зменшився, в порівнянні з 2023 роком на 3071 тис. грн, що пов'язано з знеціненням національної грошової одиниці, яке викликане військовою агресією з боку рф.

В регіональному розрізі, за обсягами кредитного забезпечення аграрних підприємств Київська область займає лідируючі позиції, на яку припадає від 29,89 % в 2019 році до 31,42 % в 2023 році (або 36848 млн грн) від загального обсягу кредитування аграрних підприємств в Україні (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка кредитування аграрних підприємств в розрізі регіонів України в 2019-2023 роках

Область	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Україна, всього (млн грн)	61600	61485	82600	118504	117249
Вінницька	1659	1938	2647	5274	5424
Волинська	925	785	912	2212	2076
Дніпропетровська	8139	5121	6130	8129	7326
Донецька	460	346	868	600	549
Житомирська	503	525	861	1786	1862
Закарпатська	156	103	169	249	353
Запорізька	2186	2388	3754	4288	3500
Івано-Франківська	438	516	796	1163	1146
Київська	18417	19871	25232	36615	36848
Кіровоградська	1859	2101	2475	5219	5086
Луганська	265	261	517	481	481
Львівська	2543	2966	4265	6019	7762
Миколаївська	1753	1739	2337	3344	3665
Одеська	3896	4703	4422	7302	7427
Полтавська	2322	1777	2652	4596	4713
Рівненська	684	741	538	1086	1290
Сумська	1442	1413	2303	2814	2652
Тернопільська	1741	1709	2760	4699	6245
Харківська	5626	6067	9316	8688	5236
Херсонська	1251	1198	1839	1753	1286
Хмельницька	1571	1828	2980	4834	4968
Черкаська	2233	1825	2472	3388	3547
Чернівецька	228	261	369	604	626
Чернігівська	1315	1320	2001	3369	3189

Джерело: складено автором за даними [8]

Наступні позиції за обсягами кредитування підприємств аграрного сектору економіки України на кінець 2023 року займають Львівська (6,62 %), Одеська (6,33 %), Дніпропетровська (6,24 %), Тернопільська (5,22 %), Вінницька (4,62 %), Харківська (4,44 %), Кіровоградська (4,34 %), Хмельницька (4,23 %), Полтавська (4,02 %) області.

За темпами нарощування темпів кредитування підприємств аграрного сектору, за аналізований період, лідируючі позиції займають Київська, Вінницька, Хмельницька, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Житомирська області. За аналізований період відчутно зросла питома вага кредитування аграрних підприємств в загальному обсязі кредитування галузей економіки України. Так, протягом 2019-2023 років загальноукраїнський показник питомої ваги сільськогосподарських кредитів в обсязі кредитування не фінансового сектору економіки збільшилась від 6,1 до 15,6 %. Така позитивна динаміка характерна для всіх областей центрального та західного регіонів України, що пояснюється віддаленістю від лінії фронту.

Поряд із динамікою обсягів кредитування аграрного сектора здійснено аналіз тенденції змін рівня відсоткових ставок за кредитами, що представлено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Динаміка вартості банківських кредитів для підприємств аграрного сектору економіки у 2019-2023 роках

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Середня вартість банківських кредитів для аграрних підприємств за даними статистичної звітності Національного банку України починаючи з 2019 року і до кінця 2021 року поступово зменшується, як в національній (з 15,2 % до 12,1 %), так і іноземній (з 4,4 % до 3,5 %) валютах. Протягом першого року війни вартість кредитів для аграрних підприємств суттєво збільшилась, в порівнянні з попередніми періодами. На кінець 2022 року середня вартість кредитів банківських установ для підприємств аграрного сектору економіки склала 18,7 %, тоді як на кінець 2023 року – 20,1 %. Аналогічна ситуація і з відсотковими ставками за виданими кредитами в іноземній валюті, 5,4 % – на кінець 2022 року та 6,7 % – на кінець 2023 року. Зважаючи на невтішні інфляційні прогнози Національного банку України, тенденція щодо зростання відсоткових ставок за банківськими кредитами буде продовжуватись і вартість гривневих кредитів зростатиме.

Збройний конфлікт спричинив значні зміни в умовах кредитування аграрного сектору економіки. Умови кредитування агропідприємств, під час війни, значно відрізняються від звичайних, оскільки збройний конфлікт серйозно вплинув на економіку та фінансову стабільність країни. Підвищення ризиків неплатежів змусило банки посилити вимоги до позичальників, в частині збільшення відсоткових ставок та додаткового забезпечення по кредитах, що ускладнило доступ аграріїв до фінансових ресурсів. Це, в свою чергу, негативно вплинуло на фінансову стабільність аграрних підприємств та загалом на економіку країни.

Головними кредиторами аграрних підприємств під час війни залишаються АТ «Райффайзен Банк Аваль», надавши кредитів в 2023 році на суму в 22212,3 млн грн, питома вага яких у загальному обсягу аграрного кредитування складає 18,9 %, АТ КБ «ПриватБанк» – 12547,8 млн грн або 10,7 %, АТ «Ощадбанк» – 15254,6 млн грн або 13,0 %, АТ «ПУМБ» – 11250,4 млн грн або 9,6 %, АТ «Креді Агріколь Банк» – 7806,2 млн грн або 6,7 АБ «Укргазбанк» – 7659,3 млн грн або 7,7%, АТ «Укрексімбанк» – 5661,8 млн грн або 4,8 % (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка обсягів кредитів, наданих суб'єктам господарювання аграрного сектору в розрізі банків в 2019-2023 роках

Найменування банку	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Всього банками, в т.ч. (млн грн):	61600	61485	82600	118504	117249
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	13701,2	12744,4	19539,9	23475,2	22212,3
АТ КБ «ПриватБанк»	6235,7	4946,6	3590,8	12781,4	12547,8
АТ «Креді Агріколь Банк»	4300,2	5566,8	7659,6	9182,9	7806,2
АТ «Укрексімбанк»	2971,7	1820,1	2666,8	6660,7	5661,8
АТ «Ощадбанк»	3535,8	2844,3	5310,9	14034,9	15254,6
АБ «Укргазбанк»	2027,0	2183,3	1978,2	6680,9	7659,3
АТ «ОТП Банк»	3200,1	3608,1	4484,0	5302,3	5190,4
АТ «ПУМБ»	2811,6	3723,0	5958,8	9429,7	11250,4
АТ «Укрсиббанк»	1088,0	1024,0	1460,9	2094,7	1056,1
Акціонерний банк «Південний»	1047,3	2425,9	2112,1	2486,2	2655,3
АТ «Кредобанк»	1380,5	1621,8	1734,4	1861,4	2202,4
АТ «Таскомбанк»	1342,2	1693,8	1839,0	2044,9	2196,2

Джерело: побудовано автором за даними [8]

За аналізований період найбільші темпи зростання обсягів кредитування аграрних підприємств склали в наступних банках: АТ «Ощадбанк» – від 3535,8 до 15254,6 млн грн), АБ «Укргазбанк» – від 2027,0 до 7659,3 млн грн, АТ «ПУМБ» – від 2811,6 до 11250,4 млн грн).

З початку повномасштабного вторгнення спостерігається стрімке зростання проблемної заборгованості аграрних підприємств. Руйнування інфраструктури, логістичні перебої, втрати врожаю та інші наслідки війни унеможливили для багатьох аграріїв своєчасно обслуговувати кредити. За останні роки сума непрацюючих кредитів підприємств аграрного сектора збільшилася майже в 1,6 разів, а за 2023 рік – у 4 рази. Значне зростання проблемних кредитів в аграрному секторі створює серйозні ризики для стабільності банківської системи. Це пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля банківських установ та збільшенням кількості сумнівних активів. Для відновлення аграрного сектору необхідні масштабні інвестиції та розробка ефективних механізмів підтримки аграрних підприємств на державному рівні. Одним з таких заходів є сприяння реструктуризації кредитної заборгованості аграрних підприємств.

Від початку повномасштабного вторгнення Національний банк України суттєво сприяв спрощенню умов функціонування банківських установ та гарантовано підтримав їх кредитну спроможність. Крім того, банківським установам дозволено впроваджувати «кредитні канікули» і не враховувати неповернення кредитів при оцінці кредитного ризику. Тому більшість фінансових установ в якості підтримуючих заходів самостійно пропонують «кредитні канікули» широкому колу своїх позичальників – боржників.

З метою підтримки аграрного сектору під час війни та після її завершення уряд продовжив програму «Доступні кредити 5-7-9%». Аграрії мають можливість отримати безвідсоткові кредити на фінансування виробничих потреб та компенсацію частини відсотків за кредитами. В рамках програми аграрії можуть отримати кредити під 0 % річних на суму до 60 млн грн на строк до 6 місяців, а після цього періоду та до закінчення строку кредитування – за 5% річних, з можливістю надання державних гарантій у розмірі 80 % за такими кредитами. Для малих і середніх підприємств передбачена додаткова компенсація частини відсотків. Програма дозволяє аграрним підприємствам фінансувати широкий спектр виробничих потреб, від придбання техніки до закупівлі насіння та добрив [33, с. 27].

З початку 2023 року близько 11,3 тис. українських агропідприємств отримали банківські кредити на 58800 млн грн на розвиток фермерських господарств, з яких понад 34000 млн грн залучили 8,8 тис. підприємств в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9». За програмою «Доступні кредити 5-7-9» більше всього отримали підприємства Кіровоградської, Вінницької, Одеської та Київської областей [50, с. 56].

Проте, за перше півріччя 2024 року 6970 аграрних підприємств уже отримали 45600 млн грн кредитів на розвиток. З них за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» – профінансовано близько 4170 суб'єктів господарювання на понад 19300 млн грн. Найбільше отримали підприємства Київської, Кіровоградської й Вінницької областей. Найбільшими кредиторами з кредитування підприємств аграрного сектора є державні банки (рисунок 2.2).

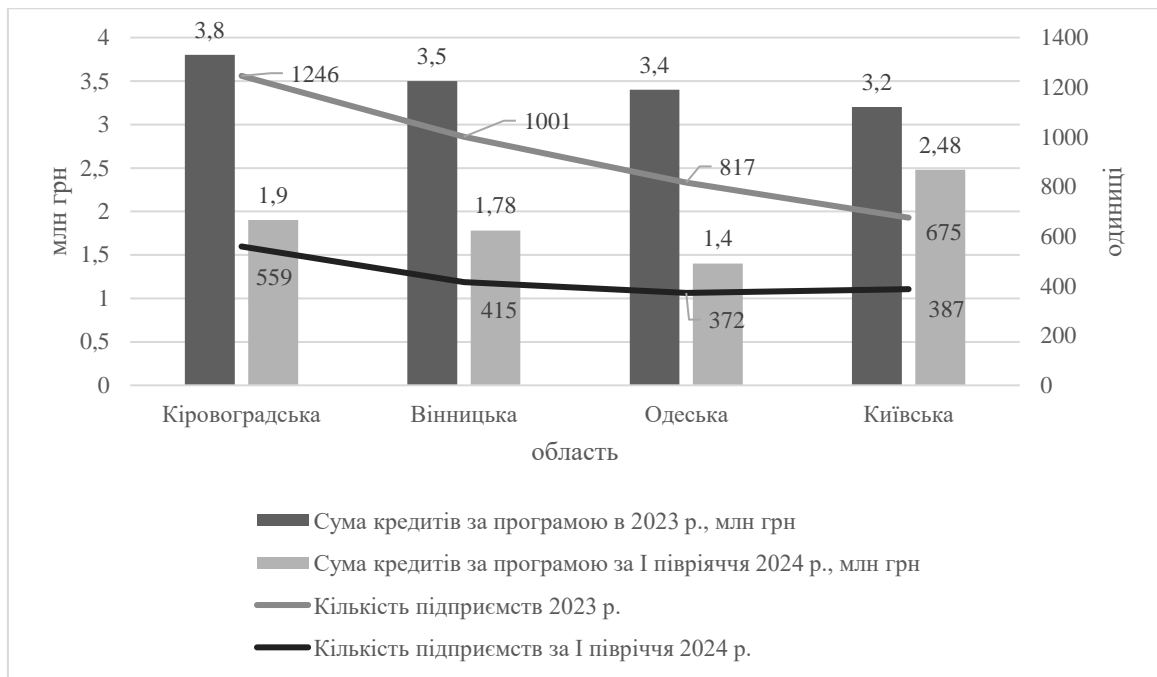

Рисунок 2.2 – Рейтинг областей за кредитуванням агропідприємств за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9»

Джерело: побудовано автором за даними [31]

Підсумовуючи, варто зазначити, що в умовах сьогодення та сучасних глобальних викликів кредитні ресурси залишаються пріоритетною складовою системи фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору. З початку війни і по теперішній час банківські установи продовжують активну кредитну діяльність, що позитивно відображається на розвитку аграрного сектору економіки. Кредитування агропідприємств спрямоване на забезпечення фінансовими ресурсами поточної діяльності аграрних підприємств, відновлення й модернізацію виробничих потужностей агропідприємств та адаптації їх до нових реалій. Проте незадовільний фінансовий стан багатьох підприємств аграрного сектору, недостатність або взагалі відсутність ліквідної застави за кредитом, що об'єктивно вимагають банки, значне погіршення позитивної кредитної історії ускладнюють, а в окремих випадках унеможливають отримання банківського кредиту агропідприємствами. Умови кредитування, що пропонують банки для аграріїв (особливо для малих господарюючих суб'єктів) є просто недоступними без дієвої та своєчасної державної підтримки.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

АТ КБ «ПриватБанк» – лідер українського банківського сектору, який спеціалізується на роздрібному бізнесі та обслуговуванні малого та середнього підприємництва. Банк займає значну частку на фінансовому ринку та є одним з найбільших кредиторів в Україні. Банківська установа демонструє стабільні фінансові результати протягом багатьох років та має значний потенціал зростання завдяки великій клієнтській базі та широкій географії представництва. Загальна кількість відокремлених структурних підрозділів банку, які зареєстровані в Державному реєстрі банків України, становить 1209 підрозділів, в т.ч. 9 філій, 1 представництво та 1199 відділень різних класифікаційних груп (77 з яких тимчасово припинили діяльність). Також, АТ КБ «ПриватБанк» має більш як 5000 банкоматів і понад 10000 терміналів самообслуговування, які розташовані по всій території України. [48, с. 5].

АТ КБ «ПриватБанк» демонструє високий рівень адаптивності до викликів воєнного часу, зосередившись на розробці інноваційних продуктів та сервісів, які відповідають потребам клієнтів в умовах війни. Банк активно працює над створенням нових рішень, спрямованих на захист прав позичальників, що постраждали від війни.

У 2023 році для підтримки населення та бізнесу у період війни банк реалізував низку наступних заходів та програм [47, с. 10]:

- впровадив послугу автоматичної пролонгації терміну дії карток на 1 рік, включаючи бізнес-картки, що дозволяє клієнтам, особливо тим, хто перебуває на тимчасово окупованих територіях, звертатись до відділення банку для перевипуску карти і завжди мати доступ до своїх коштів;

- завдяки партнерству з Міністерством цифрової політики та Міністерством реінтеграції, впровадив digital-картку «єВідновлення» і став

лідером з виплат компенсацій за пошкоджене житло. Обсяг виплат у 2023 р. досяг понад 2,6 млрд грн або 70,27 %;

– разом з Міністерством соціальної політики, впровадив картку «ЄОздоровлення». Це картка зі спеціальним режимом використання для оздоровлення дітей малозабезпечених та багатодітних сімей, а також дітей з інвалідністю;

– став одним із лідерів з виплат державної допомоги за програмою «ЄПідтримка», а саме виплати внутрішньо переміщеним особам; виплати по військовим облігаціям;

– став першим банком в Україні, який запропонував повністю цифровий досвід використання преміальних digital-картки всіх рівнів (без пластику), для забезпечення розрахунків карткою, відкриття додаткових і нових рахунків, перевипуску без візиту у відділення банку;

– запроваджено та перезапущено діючі кредитні продукти: Овердрафт, Агросезон, Кредитна лінія та Лізинг. Протягом року було видано понад 24 тис. нових кредитів, що дозволило збільшити чистий кредитний портфель бізнес-клієнтів до 30 млрд грн;

– в серпні та у грудні 2023 року банком підписано угоди з Європейським Банком Реконструкції та Розвитку щодо розподілу ризиків для нових кредитів на суму 240 млн євро, та впровадження нових механізмів грантової підтримки бізнесу (міні-гранти, страхування сільськогосподарських ризиків та інші проєкти).

Протягом 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» активно розвивав державну програму іпотечного кредитування «ЄОселя», що реалізується разом з АТ «Укрфінжитло» та Міністерством цифрової трансформації. Банком надано 1900 кредитів на суму більше 2,5 млрд грн, що склало більше 30% від загальної кількості кредитів наданих в рамках вказаної державної програми.

Для дослідження фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк», в таблиці 2.4 здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності банку в розрізі активних операцій.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %:	
	01.01.2022 р., тис. грн	01.01.2023 р., тис. грн	01.01.2024 р., тис. грн	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
	Грошові кошти та їх еквіваленти	28117656	40566774	79648102	12449118	39081328	44,28
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	93096372	95716216	100376470	2619844	4660254	2,81	4,87
Кошти в інших банках	25839685	60233746	75061458	34394061	14827712	133,11	24,62
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	71355251	95637763	1162221	24282512	1,66	34,03
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	129074136	143919800	171470647	14845664	27550847	11,50	19,14
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	26319531	100242085	133798041	73922554	33555956	280,87	33,47
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	30243	30243	30246	0	3	0,00	0,01
Інвестиційна нерухомість	1989030	2154747	2339766	165717	185019	8,33	8,59
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	9977735	12051312	3616	2073577	-12047696	20,78	-99,97
Відстрочений податковий актив	0	1100185	1951332	1100185	851147	100,0	77,36
Основні засоби та нематеріальні активи	7362230	6617191	6689505	-745039	72314	-10,12	1,09
Інші фінансові активи	13429096	14097277	18191597	668181	4094320	4,98	29,04
Інші активи	1827925	1589198	1414749	-238727	-174449	-13,06	-10,98
Чисті активи, всього	407256669	549674027	686613291	142417358	136939264	34,97	24,91

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

За даними таблиці 2.4, варто зазначити, що в 2021 році активи банку становили 407256669 тис. грн. Активи банку за 2022 рік збільшилися на 142417358 тис. грн, що на 34,97 % перевищує показник попереднього року. Таке значне зростання було забезпечено завдяки збільшенню коштів в інших банках та вартості цінних паперів банку, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Протягом 2023 року, зростання активів банку склало 136939264

тис. грн або 24,91 %, а їх вартість склала 686613291 тис. грн, що відображено на рисунку 2.3.

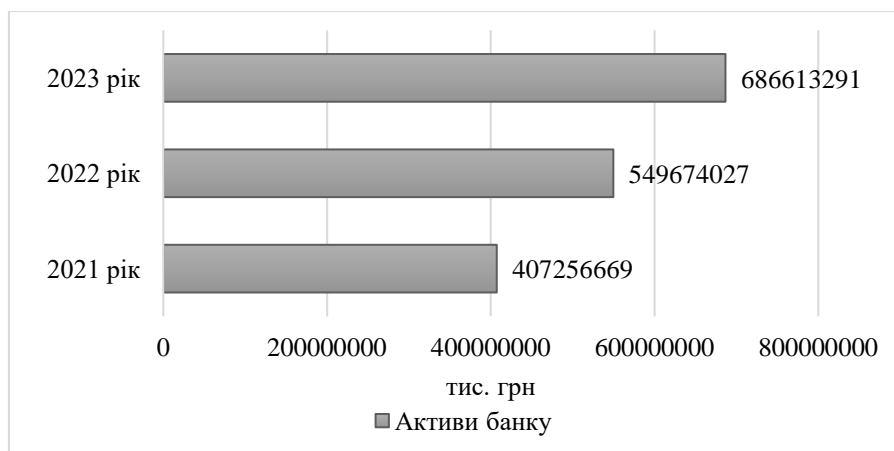

Рисунок 2.3 – Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

За останні три роки грошові кошти АТ КБ «ПриватБанк» зросли більш ніж у два рази. За 2022 рік вони збільшилися на 44,28 % (12449118 тис. грн) та склали 40566774 тис. грн, а в 2023 році – ще на 96,34 % (39081328 тис. грн) та склали 79648102 тис. грн. Зростання грошових коштів свідчить про високий рівень довіри клієнтів та успішну стратегію розвитку банку.

Фінансові активи АТ КБ «ПриватБанк», що обліковуються за справедливою вартістю, демонструють стійку тенденцію до зростання. За 2022 рік вони збільшилися на 2,81 % (2619844 тис. грн), а за 2023 рік – ще на 4,87% (4660254 тис. грн). Така динаміка свідчить про ефективне управління інвестиційним портфелем банківської установи.

Кошти АТ КБ «ПриватБанк», розміщені в інших банках, за аналізований період зросли більш ніж у два рази. В 2021 році вони склали 25839685 тис. грн. В 2022 році зростання коштів в інших банках склало 133,11 % (34394061 тис. грн). На кінець 2023 року їх вартість збільшилася на 24,62 % (14827712 тис. грн) та склала 75061458 тис. грн. Це свідчить про високу ліквідність та прибутковість інвестицій банку.

Заборгованість клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021 рік становила 70193030 тис. грн. Протягом наступного року вона зросла на 1,66 % (1162221 тис. грн) до 71355251 тис. грн, а вже на початок 2024 року кредиторська заборгованість клієнтів банку збільшилася на 34,03 % (24282512 тис. грн), сягнувши 95637763 тис. грн.

На кінець 2021 року вартість цінних паперів банку, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід становила 129074136 тис. грн. За 2022 рік цей показник збільшився на 11,50 % (14845664 тис. грн), а до кінця 2023 року зріс ще на 19,14 % (27550847 тис. грн), досягнувши позначки в 171470647 тис. грн.

Цінні папери банківської установи, що обліковуються за амортизованою собівартістю, у 2022 році демонстрували зростання порівняно з 2021 роком. На кінець 2021 року їх вартість становила 26319531 тис. грн, а в 2022 році зросла до 100242085 тис. грн. У 2023 році показник зріс ще на 33,47 % (33555956 тис. грн) досягнувши 133798041 тис. грн.

Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії залишалися незмінними впродовж 2021-2022 років і становили 30243 тис. грн. Наприкінці 2023 року відбулося зростання інвестицій на 3 тис. грн, що відповідає темпу зростання на 0,01 %.

У 2021 році інвестиційна нерухомість АТ КБ «ПриватБанк» становила 1989030 тис. грн. У 2022 році цей показник зріс на 8,33 % (165717 тис. грн) і досяг позначки в 2154747 тис. грн. У 2023 році обсяг інвестицій у нерухомість збільшився ще на 8,59 % (18 019 тис. грн), склавши 2339766 тис. грн.

У 2021 році дебіторська заборгованість банку з поточного податку на прибуток становила 9977735 тис. грн. У 2022 році цей показник зріс на 20,78 % (2073577 тис. грн) і досяг значення в 12051312 тис. грн. Протягом 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» вдалося суттєво знизити дебіторську заборгованість з податку на прибуток на 99,97 % (12047696 тис. грн), в порівнянні з попереднім роком. На кінець року дебіторська заборгованість з поточного податку на прибуток склала 3616 тис. грн. Щодо відстрочених податкових активів, у 2022 році їх

обсяг становив 1100185 тис. грн. На кінець 2023 року ці активи зросли на 77,36 % (851147 тис. грн) і склали 1951332 тис. грн.

У 2021 році основні засоби та нематеріальні активи АТ КБ «ПриватБанк» становили 7362230 тис. грн. У 2022 році цей показник зменшився на 10,12 % (745039 тис. грн) і склав 6617191 тис. грн. Протягом 2023 року спостерігалось зростання показника на 1,09 % (72314 тис. грн).

Інші фінансові активи банку у 2021 році становили 13429096 тис. грн. У 2022 році вони зросли на 4,98 % (668181 тис. грн) і склали 14097277 тис. грн. У 2023 році значення показника зросло ще на 29,04 % (4094320 тис. грн), склавши 18191597 тис. грн. Щодо інших активів банку, у 2021 році їх обсяг становив 1827925 тис. грн. У 2022 році вони зменшилися на 238727 тис. грн і склали 1589198 тис. грн. У 2023 році відбулося подальше зменшення на 10,98 % (174449 тис. грн).

В таблиці 2.5 наведено аналіз та структуру активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки.

Станом на кінець 2021 року, найбільша частка активів АТ «ПриватБанк» припадала на цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, яка склала 31,69 % від загального обсягу активів банківської установи. Значну частку в структурі активів банку займали фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток – 22,86 % та кредити та заборгованість клієнтів банку – 17,24 %. Інші показники банку, займали невелику частку в загальній структурі активів АТ КБ «ПриватБанк», а саме: грошові кошти та їх еквіваленти – 6,9 %; кошти в інших банках – 6,34 %; цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю – 6,46 %; інвестиції в асоційовані та дочірні компанії – 0,01 %; інвестиційна нерухомість – 0,49 %; основні засоби та нематеріальні активи – 1,81 %; інші фінансові активи – 3,3 %; інші активи – 0,45 %.

На кінець 2022 року в загальній структурі активів АТ КБ «ПриватБанк», як і в попередньому році, переважали цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Її питома вага в загальній структурі активів банку склала 26,18 % та зменшилася, протягом 2022 року, на

5,51 в.п. Питома вага фінансових активів банку, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток зменшилася на 5,45 в.п. та склала на кінець року 17,41 %. Суттєво зросла в 2022 році частка цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю, а саме на 11,77 в.п. та склала 18,24 %. Питома вага кредиторської заборгованості клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» в 2022 році зменшилася на 4,25 в.п. та склала 12,98 %.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу та структури активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показник	Роки			Частка в активах, %			Зміни в структурі, в.п	
	2021, тис. грн	2022, тис. грн	2023, тис. грн				2022 / 2021 р.	2023 / 2022 р.
				2021 р.	2022 р.	2023 р.		
Грошові кошти та їх еквіваленти	28117656	40566774	79648102	6,90	7,38	11,60	0,48	4,22
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	93096372	95716216	100376470	22,86	17,41	14,62	-5,45	-2,79
Кошти в інших банках	25839685	60233746	75061458	6,34	10,96	10,93	4,61	-0,03
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	71355251	95637763	17,24	12,98	13,93	-4,25	0,95
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	129074136	143919800	171470647	31,69	26,18	24,97	-5,51	-1,21
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	26319531	100242085	133798041	6,46	18,24	19,49	11,77	1,25
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	30243	30243	30246	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Інвестиційна нерухомість	1989030	2154747	2339766	0,49	0,39	0,34	-0,10	-0,05
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	9977735	12051312	3616	2,45	2,19	0,00	-0,26	-2,19
Відстрочений податковий актив	0	1100185	1951332	0,00	0,20	0,28	0,20	0,08
Основні засоби та нематеріальні активи	7362230	6617191	6689505	1,81	1,20	0,97	-0,60	-0,23
Інші фінансові активи	13429096	14097277	18191597	3,30	2,56	2,65	-0,73	0,08
Інші активи	1827925	1589198	1414749	0,45	0,29	0,21	-0,16	-0,08
Чисті активи, всього	407256669	549674027	686613291	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

Протягом 2022 року збільшилася питома вага грошових коштів та їх еквівалентів, а саме на 0,48 в.п., вона склала 7,38 %. Частка коштів АТ КБ «ПриватБанк» в інших банках, протягом 2022 року зросла на 4,61 в.п. та склала 10,96 %. Питома вага інвестиційної нерухомості банківської установи, на кінець 2022 року склала 0,39 %, а їх зменшення в структурі активів банку склало 0,1 в.п. Частка основних засобів та нематеріальних активів АТ «ПриватБанк», в 2022 році склала 1,2 % та зменшилася протягом року на 0,6 в.п. На кінець 2022 року, питома вага інших фінансових активів банку, зменшилася на 0,73 в.п. та склала 2,56 %.

На кінець 2023 року, найбільшу частку активів АТ «ПриватБанк» склали цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, а саме 24,97 %. Питома вага цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю протягом 2023 року, зросла на 1,25 в.п. та склала на кінець року 19,49 %. Частка фінансових активів банку, на кінець 2023 року, зменшилися на 2,79 в.п. та склала 14,62 %. Питома вага кредиторської заборгованості клієнтів банку, протягом 2023 року, збільшилася на 0,95 в.п. та склала 13,93 %. Питома вага грошових коштів банку та їх еквіваленти склали 11,6 % від загального обсягу активів АТ КБ «ПриватБанк». Їх частка протягом 2023 року збільшилася на 4,22 в.п. На кінець 2023 року, зменшилася питома вага коштів в інших банках, а саме на 0,03 в.п. та склала 10,93 %. Частка інвестиційної нерухомості банку в 2023 році зменшилася на 0,05 в.п. та склала 0,34 %. Питома вага основних засобів та нематеріальних активів АТ КБ «ПриватБанк», на кінець 2023 року склала 0,97 % та зменшилася протягом року на 0,23 в.п. Частка інших фінансових активів фінансової установи, на кінець року склала 2,65 % та збільшилася, в порівнянні з попереднім роком на 0,08 в.п. Частка інших активів банку в 2023 році зменшилася на 0,08 в.п. та склала на кінець року 0,21 %.

На рисунку 2.4 наведено структуру основних статей активів АТ КБ «ПриватБанк», з найбільшою часткою в загальній структурі активів банку, протягом 2021-2023 років.

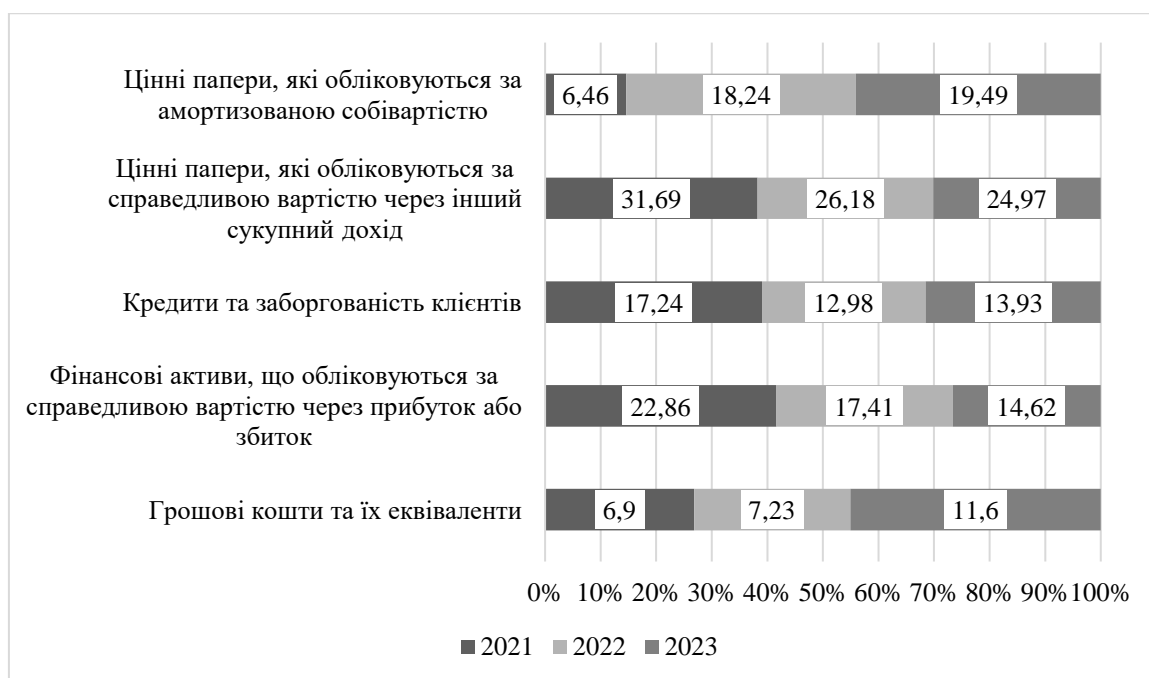

Рисунок 2.4 – Структура основних статей активів АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.5

На підставі проведеного аналізу структури активів АТ «ПриватБанк», важливо зазначити, що протягом 2021-2023 років значну частку в загальній структурі активів фінансової установи склали цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід та цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Протягом аналізованого періоду, частка цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід в загальній структурі активів банку зменшується, що пов'язано з зростанням рівня інфляції в Україні, що призвів до зниження реальної вартості фінансових активів АТ КБ «ПриватБанк». Також зниження вартості цінних паперів банку пов'язане зі специфічними ризиками, які виникли в діяльності банківських установ після обстрілів по енергетичній системі країні та подальших перебоїв з електропостачанням.

В таблиці 2.6 здійснено аналіз динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у тис. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-) у %	
	01.01.2022 р., тис. грн	01.01.2023 р., тис. грн	01.01.2024 р., тис. грн	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
	Кошти банків	2532	329	486	-2203	157	-87,01
Кошти клієнтів	321705424	464871501	549686644	143166077	84815143	44,50	18,24
Боргові цінні папери емітовані банком	2427	2528	2628	101	100	4,16	3,96
Інші залучені кошти	328330	567788	3087561	239458	2519773	72,93	443,79
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	2972075	25790403	2972075	22818328	100,0	767,76
Відстрочені податкові зобов'язання	159146	0	0	-159146	0	-100,00	0,00
Резерви за зобов'язаннями	3650326	5803423	5437546	2153097	-365877	58,98	-6,30
Інші фінансові зобов'язання	10617547	13222380	13063856	2604833	-158524	24,53	-1,20
Інші зобов'язання	3949108	4140466	4383015	191358	242549	4,85	5,86
Субординований борг	227304	304719	316500	77415	11781	34,06	3,87
Усього зобов'язань	340642144	491885208	601768639	151243064	109883431	44,40	22,34

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

Зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» протягом аналізованого періоду демонстрували стабільне зростання. У 2021 році їх обсяг становив 340642144 тис. грн. У 2022 році зобов'язання банку зросли на 44,40 % (51243064 тис. грн) та склали на кінець року 491885208 тис. грн. На кінець 2023 року вони збільшилися на 22,34 % (109883431 тис. грн), склавши 601768639 тис. грн (рисунок 2.5).

Кошти банків на кінець 2021 року склали 2532 тис. грн. В 2022 році кошти банків зменшилися на 87,01 % (2203 тис. грн) та склали 329 тис. грн. Незважаючи на значне скорочення коштів банків у 2022 році, станом на кінець 2023 року їх сума зросла до 486 тис. грн, що свідчить про позитивну динаміку діяльності банку.

Кошти клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» демонструють стійке зростання. Якщо наприкінці 2021 року вони становили 321705424 тис. грн, то вже за

наступний рік збільшилися на 44,5 % (143166077 тис. грн) та становили досягнувши 464871501 тис. грн. У 2023 році темпи зростання показника дещо сповільнився, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та склав 18,24 % (84815143 тис. грн), що дозволило довести обсяг коштів клієнтів банку до 549686644 тис. грн.

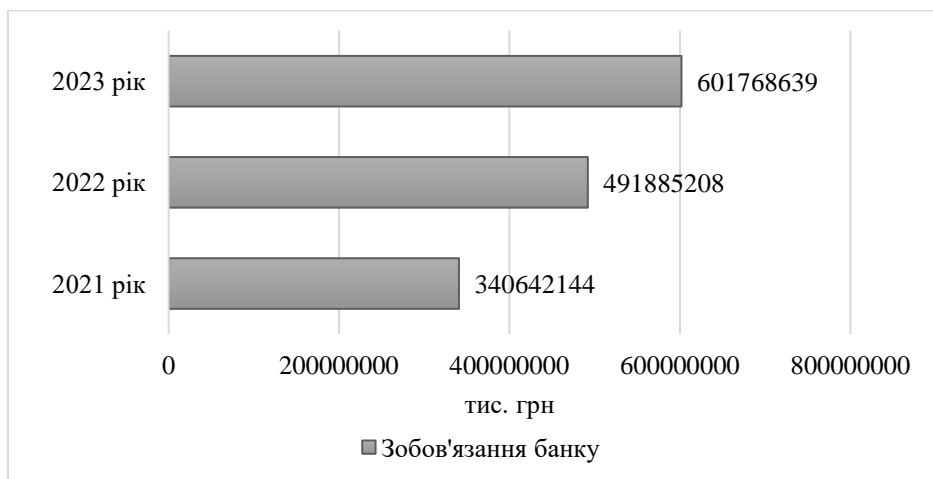

Рисунок 2.5 – Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Боргові цінні папери, випущені АТ КБ «ПриватБанк», демонструють позитивну динаміку зростання. Їх сума за два роки збільшилася на 201 тис. грн, склавши 2628 тис. грн на кінець 2023 року.

На кінець 2021 року інші залучені кошти банку становили 328330 тис. грн. За 2022 рік їх сума збільшилася на 239458 тис. грн (72,93 %), а за 2023 рік - на 2519773 тис. грн (443,79 %), досягнувши 3087561 тис. грн на кінець року.

Темп зростання зобов'язань банківської установи щодо поточного податку на прибуток протягом 2022 року склав 100 %, в порівнянні з 2021 роком, а їх вартість склала 2972075 тис. грн. На кінець 2023 року, зобов'язання фінансової установи з податку на прибуток збільшилися на 22818328 тис. грн або 767,76 % та склали 25790403 тис. грн. В 2021 році відстрочені податкові зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк», склали 159146 тис. грн. В 2022 році їх значення зменшилося на 100 % та було нульове.

Резерви за зобов'язаннями, як один з показників фінансової стійкості банку, зазнали значних змін протягом 2021-2023 років. В 2021 році вони склали 3650326 тис. грн. Резерви за зобов'язаннями АТ КБ «ПриватБанк» в 2022 році зросли на 2153097 тис. грн або 58,98 % та склали 5803423 тис. грн. Протягом 2023 року їх сума зменшилася на 365877 тис. грн або 6,3 % та склала 5437546 тис. грн. Незважаючи на зменшення у 2023 році, загальний рівень резервів залишається достатнім для покриття потенційних ризиків банку.

Інші фінансові зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2021 року, склали 10617547 тис. грн. В 2022 році, їх сума збільшилася а на 2604833 тис. грн або 24,53 % та склала 13222380 тис. грн. Протягом 2023 року, темп зменшення показника склав 1,2 % (158524 тис. грн), а їх вартість склала 13063856 тис. грн.

На кінець 2021 року інші зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» становили 3949108 тис. грн, а субординований борг банку – 227304 тис. грн. За наступні два роки інші зобов'язання банку зросли на 463907 тис. грн, склавши 4383015 тис. грн, а субординований борг збільшився на 89196 тис. грн та становив на кінець 2023 року 316500 тис. грн.

В таблиці 2.7, на основі даних, які представлено в додатках А-Б, здійснено аналіз складу та структури зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки.

Станом на кінець 2021 року, в структурі зобов'язань фінансової установи найбільшу частку склали кошти клієнтів АТ КБ «ПриватБанк», тобто депозитні вклади. Їх частка в 2021 році, становила 94,44 %. Інші статті зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» займали незначну частку, а саме: інші залучені кошти становили 0,1 % від загальних зобов'язань банку; відстрочені податкові зобов'язання – 0,05 %; резерви за зобов'язаннями – 1,07 %; інші фінансові зобов'язання – 3,12 %; інші зобов'язання – 1,16 %; субординований борг – 0,07 %.

На кінець 2022 року значну частку в структурі зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» склали кошти юридичних та фізичних осіб, питома вага яких склала 94,51 %. Їх частка в загальній структурі зобов'язань банку, протягом 2022 року збільшилася, в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року

на 0,77 в.п. Частка зобов'язання банку по інших залучених коштах, в 2022 році зросла на 0,02 в.п. та склала 0,12 %. Протягом аналізованого періоду, питома вага відстрочених податкових зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» зменшилася, в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року, на 0,05 в.п. та досягла нульової позначки. Частка резервів за зобов'язаннями фінансової установи в 2022 році, склала 1,18 % від загальних зобов'язань банку та збільшилася на кінець року на 0,11 в.п. Питома вага інших фінансових зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» склала 2,69 % в загальній структурі зобов'язань банку. Питома вага зазначеного показника, зменшилася протягом року на 0,43 в.п. Частка інших зобов'язань установи протягом 2022 року зменшилася на 0,32 в.п., в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та склала, на кінець року 0,84 %. Питома вага субординованого боргу банку в 2022 році зменшилася на 0,01 в.п. та склала на кінець 2022 року 0,06 %.

Таблиця 2.7 – Аналіз складу та структури зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Частка в зобов'язаннях, %			Зміни в структурі, в.п	
	2021, тис. грн	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 / 2021 р.	2023 / 2022 р.
	Кошти банків	2532	329	486	0,00	0,00	0,00	0,00
Кошти клієнтів	321705424	464871501	549686644	94,44	94,51	91,35	0,07	-3,16
Боргові цінні папери емітовані банком	2427	2528	2628	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інші залучені кошти	328330	567788	3087561	0,10	0,12	0,51	0,02	0,40
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	2972075	25790403	0,00	0,60	4,29	0,60	3,68
Відстрочені податкові зобов'язання	159146	0	0	0,05	0,00	0,00	-0,05	0,00
Резерви за зобов'язаннями	3650326	5803423	5437546	1,07	1,18	0,90	0,11	-0,28
Інші фінансові зобов'язання	10617547	13222380	13063856	3,12	2,69	2,17	-0,43	-0,52
Інші зобов'язання	3949108	4140466	4383015	1,16	0,84	0,73	-0,32	-0,11
Субординований борг	227304	304719	316500	0,07	0,06	0,05	-0,01	-0,01
Усього зобов'язань	340642144	491885208	601768639	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

На кінець 2023 року, кошти клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» займали найбільшу частку в структурі зобов'язань банку, а саме 91,35 %. Питома вага показника, протягом аналізованого періоду, зменшилося на 3,16 в.п. Питома вага інших залучених коштів АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2023 року, зросла, в порівнянні з 2022 роком на 0,4 в.п. та склала 0,51 %. Протягом 2023 року, відбулося зростання частки зобов'язань банку щодо поточного податку на прибуток, а саме на 3,68 в.п. Їх частка в загальній структурі зобов'язань банку склала 4,29 %. Частки резервів за зобов'язаннями банку зменшилася в аналізованому періоді на 0,28 в.п. та склала 0,9 % від загальної структури зобов'язань установи. Питомої ваги інших фінансових зобов'язань банківської установи зменшилася на 0,52 в.п. та склала на кінець 2023 року 2,17 %. Частка інших зобов'язань установи зменшилася на 0,11 в.п. та склала 0,73 %.

На рисунку 2.6 відображено частку коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» (юридичних та фізичних осіб) в 2021-2023 роках.

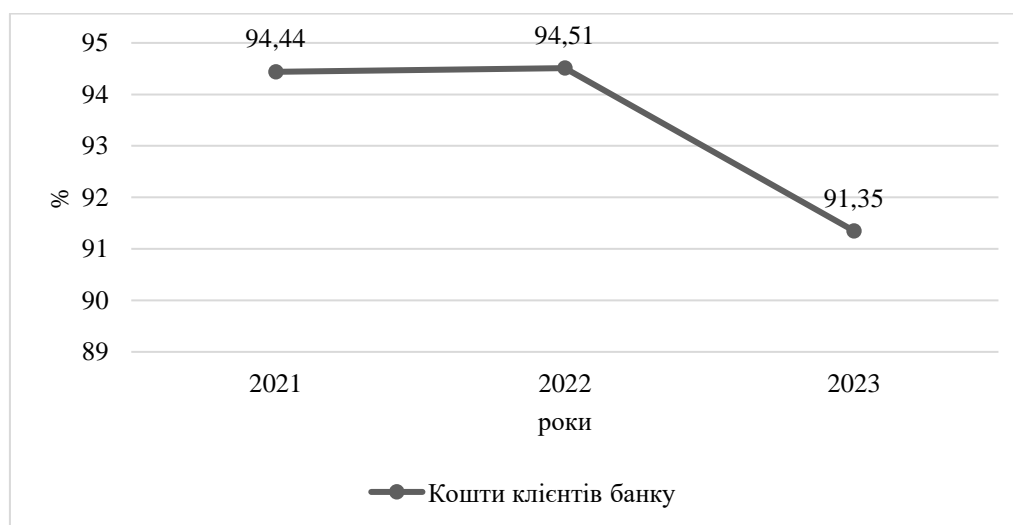

Рисунок 2.6 – Питома вага фізичних та юридичних осіб в загальній структурі зобов'язань АТ КТ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.7.

Найбільшу частку, в зобов'язаннях установи склали кошти клієнтів банку, частка яких протягом 2023 року зменшилася з 94,51 % до 91,35 %. В структурі

залучених коштів переважають вклади фізичних осіб. Відплив коштів з банківської установи, в 2023 році, пов'язаний з війною в Україні та зменшенням довіри вкладників до банківських установ.

В таблиці 2.8 здійснено аналіз власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках.

Таблиця 2.8 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення) у %	
	01.01.2022 р., тис. грн	01.01.2023 р., тис. грн	01.01.2024 р., тис. грн	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
	Статутний капітал	206059744	206059744	206059744	0,00	0,00	0,00
Емісійні різниці	22690	22690	22690	0,00	0,00	0,00	0,00
Резервні та інші фонди банку	9696019	11448539	12958438	1752520	1509899	18,07	13,18
Резерви переоцінки	8082924	-2993739	10432374	-11076663	13426113	-137,03	448,47
Нерозподілений прибуток/ непокритий збиток	-157246851	-156748415	-144628594	-498436	-12119821	-0,31	-7,73
Усього власного капіталу	66614525	57788819	84844652	-8825706	27055833	-13,24	46,81

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

Власний капітал банку протягом 2021-2023 років демонстрував нестабільну динаміку: після зростання на кінець 2021 року, спостерігалось значне скорочення у 2022 році на 13,24 %. Однак, у 2023 році відбулося зростання власного капіталу на 46,81 %. Такі коливання можуть свідчити про вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову стійкість банку, серед яких зміна регуляторних вимог НБУ, макроекономічна ситуація в країні пов'язана з військовими діями, внутрішні стратегічні рішення банку.

Аналіз динаміки власного капіталу АТ КБ «ПриватБанку», представлений на рисунку 2.7, демонструє, що банк успішно подолав період спаду у 2022 році

та повернувся до траєкторії зростання. Це свідчить про його стійкість та здатність адаптуватися до мінливих умов ринку.

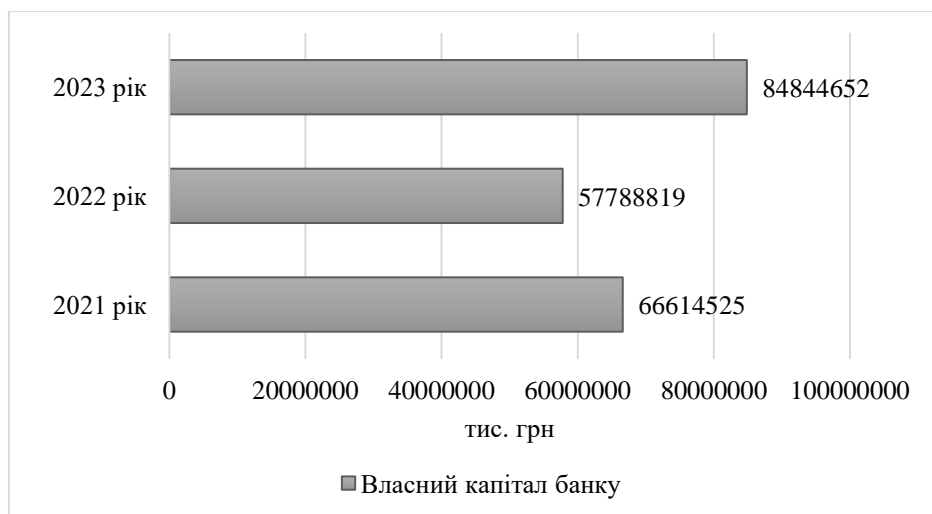

Рисунок 2.7 – Динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.8

В 2021-2023 році статутний капітал банку склав 206059744 тис. грн та не змінювався протягом аналізованого періоду. Емісійні різниці протягом 2021-2023 років залишалися сталими та становили 22690 тис. грн.

Резерви та інші фонди фінансової установи, на кінець 2021 року, становили 9696019 тис. грн. В 2022 році їх темп зростання склав 18,07 % (1752520 тис. грн), а їх вартість склала 11448539 тис. грн. Зростання резервів та інших фондів банку, в 2023 році, склало 1509899 тис. грн або 13,18 %. А його значення, на кінець року, склало 12958438 тис. грн.

Резерви переоцінки АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021-2023 років демонстрували високу мінливість. Після позначки в 8082924 тис. грн у 2021 році, їх сума різко скоротилася у 2022 році, набувши від'ємного значення в сумі 2993739 тис. грн. У 2023 році відбулося стрімке нарощення резервів банком, на 13426113 тис. грн або 448,47 %, Це свідчить про суттєві зміни у вартості активів банку протягом аналізованого періоду.

Непокритий збиток банку, який на кінець 2021 року становив 157246851 тис. грн, поступово зменшувався протягом наступних двох років, досягнувши 144628594 тис. грн на кінець 2023 року. Аналіз динаміки непокритого збитку ПриватБанку свідчить про те, що банк вживає заходи для його скорочення. Однак, для повної ліквідації збитків потрібен додатковий час і зусилля.

Наступним етапом фінансового аналізу діяльності АТ КБ «ПриватБанк» є аналіз процесу формування та управління власним капіталом установи у 2021-2023 роках. Дані для аналізу, використано із Звіту про фінансовий стан банку, який представлено в додатках А-В.

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та структури власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Частка у власному капіталі, %			Зміни в структурі, в.п	
	2021, тис. грн	2022, тис. грн	2023, тис. грн	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 / 2021 р.	2023 / 2022 р.
Статутний капітал	206059744	206059744	206059744	309,33	356,57	242,87	47,24	-113,71
Емісійні різниці	22690	22690	22690	0,03	0,04	0,03	0,01	-0,01
Резервні та інші фонди банку	9696019	11448539	12958438	14,56	19,81	15,27	5,26	-4,54
Резерви переоцінки	8082924	-2993739	10432374	12,13	-5,18	12,30	-17,31	17,48
Нерозподілений прибуток/ непокритий збиток	-157246851	-156748415	-144628594	-236,05	-271,24	-170,46	35,19	-100,78
Усього власного капіталу	66614525	57788819	84844652	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

Протягом 2021-2023 років, в структурі капіталу банку переважали власні кошти. Частка статутного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2021 року склала 309,33 % від загальної вартості капіталу установи. Протягом 2022 року частка показника зросла на 47,24 в.п., в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року та склала 356,57 %. На кінець 2023 року частка статутного капіталу банку в загальній структурі власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» склала 242,87 %, а її зміни в структурі характеризуються зменшенням, а саме на 113,71 в.п.

Частка емісійних різниць АТ КБ «ПриватБанк», протягом аналізованого періоду, коливається в межах 0,03-0,04 %. Питома вага резервів та інших фондів банку в 2021 році склала 14,56 % від загальної структури капіталу банку. На кінець 2022 року, їх частка зросла на 5,26 в.п. та склала на кінець року 19,81 %. Питома вага резервів та інших фондів банку, в 2023 році зменшилася, в порівнянні з 2022 роком, на 4,54 в.п. та склала 15,27 %.

Частка за статтею «Резерви переоцінки» в 2021 році склала 12,13 %. На кінець 2022 року питома вага резервів переоцінки АТ КБ «ПриватБанк» склала 5,18 % з позначкою мінус та зменшилася, протягом року, на 17,31 в.п. Питома вага резервів переоцінки банку на кінець 2023 року склала 12,3 %. Значення показника по структурі, на кінець 2023 року, зросло на 12,3 в.п.

На кінець 2021 року у АТ КБ «ПриватБанк» отримав непокритий збиток, частка якого в загальній структурі власного капіталу банку склала 236,05 %. Станом на кінець 2022 року, відбулося зростання показника в структурі на 35,19 в.п. Значення показника, на кінець 2022 року склало 271,24 %. Протягом 2023 року частка нерозподіленого прибутку установи, зменшилася на 100,78 в.п., в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року та склала 170,46 %.

Структуру власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках відображено на рисунку 2.8.

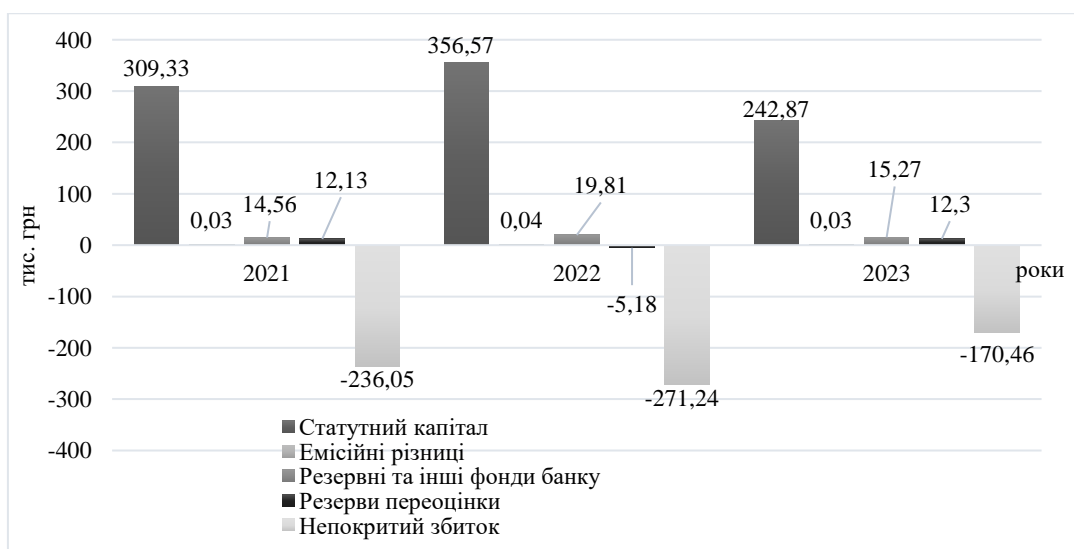

Рисунок 2.8 – Структура власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

В структурі власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» найбільшу частку складає статутний капітал, питома вага якого протягом аналізованого періоду, коливається в межах 242,87 - 356,57 %. Значну частку в структурі власного капіталу фінансової установи займає нерозподілений збиток банку. Зокрема в 2021-2022 років, частка нерозподіленого збитку установи коливалася в межах 170,46 – 271,24 %.

Склад та динаміку фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Склад та динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 роках

Показник	Станом на			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	01.01.2022 р., тис. грн	01.01.2023 р., тис. грн	01.01.2024 р., тис. грн	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
	Чистий процентні дохід / витрати	29316919	39917417	59620969	10600498	19703552	36,16
Чистий комісійний дохід / витрати	23217302	20439858	24438766	-2777444	3998908	-11,96	19,56
Торговий результат	-3390441	9504922	13756206	12895363	4251284	-380,34	44,72
Інші операційні доходи	1370159	2759266	3075279	1389107	316013	101,38	11,45
Інші доходи	423603	611809	746313	188206	134504	44,43	21,98
Всього доходів	50937542	73233272	101637532	22295730	28404260	43,77	38,78
Відрахування до резервів	-5698964	16327500	4499763	22026464	-11827737	-386,50	-72,44
Адміністративні та інші операційні витрати	21569398	22233786	24372510	664388	2138724	3,08	9,61
Всього витрат	15870434	38561286	28872273	22690852	-9689013	142,98	-25,12
Прибуток / (збиток) до оподаткування	35067108	34671985	72765259	-395123	38093274	-1,13	109,86
Витрати на податок на прибуток	16698	4474017	35000574	4457319	30526557	26693,73	682,30
Прибуток / (збиток)	35050411	30197968	37764685	-4852443	7566717	-13,84	25,05

Джерело: побудовано та пораховано за даними [47, 48, 49]

На кінець 2021 року загальний розмір прибутку отриманого АТ КБ «ПриватБанк» склав 35050411 тис. грн. Чистий прибуток банківської установи,

в 2022 році, зменшився на 4852443 тис. грн або 13,84 % та склав 30197968 тис. грн. В 2023 році, банк отримав чистого прибутку в сумі 37764685 тис. грн. Його сума на кінець року, в порівнянні з попереднім періодом, збільшилася на 7566717 тис. грн або 25,05 %. Динаміка прибутку АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках наведено на рисунку 2.9.

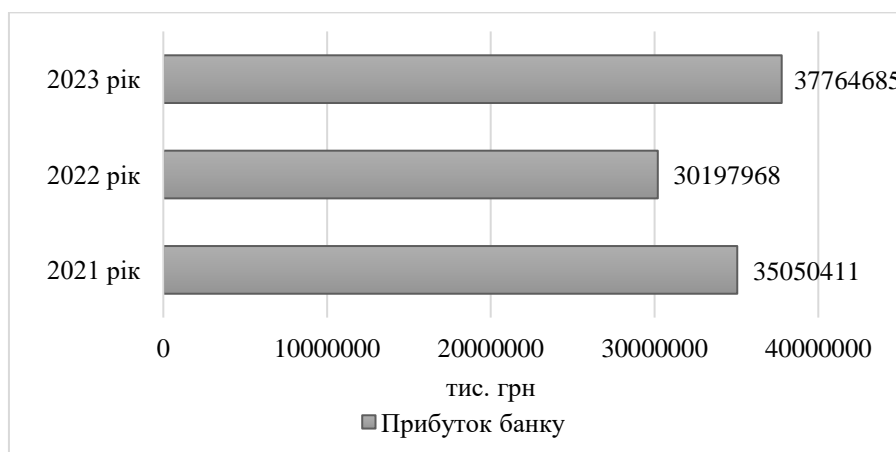

Рисунок 2.9 – Динаміка прибутку АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.10

Основну частку отриманих доходів АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках склали процентні доходи, які демонстрували стійку тенденцію до зростання. Суттєве збільшення було у 2023 році – на 49,36 %. Зростання процентних доходів установи в 2023 році було обумовлено, збільшенням обсягів кредитування, підвищенням процентних ставок та покращенням якості кредитного портфеля. Окрім того, протягом аналізованого періоду відбулося збільшення комісійних доходів, торговельного доходу, інших операційних доходів та інших доходів. Це свідчить про успішну реалізацію стратегії банку щодо розширення спектру послуг та пошуку нових джерел доходу.

У 2023 році АТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував здатність успішно адаптуватися до змін на ринку. У 2023 році банк зміцнив свої позиції лідера на українському банківському ринку. Портфель роздрібних та корпоративних кредитів збільшився на 39 % та 23 % відповідно, а загальні активи зросли майже

на 25 %. Паралельно з цим, банк залучив додатково 18,24 % депозитів, що свідчить про високу довіру клієнтів до банку. Ефективна процентна політика та оптимізація витрат дозволили банку суттєво збільшити чистий процентний та комісійний дохід, покращивши прибутковість.

Ефективна діяльність АТ КБ «ПриватБанк» у 2023 році дозволила не лише збільшити прибуток, але й зміцнити позиції банку на ринку. Збільшення чистого прибутку на 37764685 тис. грн стало результатом збалансованої стратегії розвитку, яка включала активне кредитування, залучення депозитів, оптимізацію витрат та покращення якості кредитного портфелю. Значна частина прибутку була спрямована на підтримку державного бюджету, що свідчить про високу соціальну відповідальність банку. АТ КБ «ПриватБанк» продовжує активно розвиватися та вносити вагомий внесок у розвиток української економіки України.

3 Удосконалення механізму кредитування підприємств аграрного сектору на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»

Забезпечення безперебійного та ефективного кредитування сільськогосподарських підприємств є надзвичайно важливим для стабільного функціонування аграрного сектору в умовах воєнного часу та подальшого відновлення економіки. Ця необхідність зумовлена низкою фундаментальних причин, а саме [21, с. 228]:

– аграрні підприємства відіграють життєво важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, задовольняючи потреби населення в якісних продуктах харчування. Дієва система кредитування надає аграрним підприємствам необхідні ресурси для стабільного функціонування, впровадження сучасних технологій та підвищення ефективності виробництва;

– сільське господарство є одним з ключових доходів для більшості сільських територіальних громад та регіонів України. Банківське кредитування виступає одним з пріоритетних джерел забезпечення безперебійної роботи підприємств аграрного сектора, сприяє підтримці зайнятості сільського населення, створенню нових робочих місць;

– за останні роки експорт сільськогосподарської продукції став одним з головних рушіїв української економіки. Значне зростання експортних надходжень стало можливим завдяки, ефективній системі кредитування аграріїв, яка дозволяє їм інвестувати в сучасні технології та розширювати виробництво;

– в після воєнній відбудові банківське кредитування може бути важливим механізмом для забезпечення сталого розвитку аграрної економіки України і подальшого нарощування виробничого та експортного потенціалу на засадах екологічної безпеки, охорони довкілля та сталого природокористування;

– дієва система банківського кредитування сприяє забезпеченню сільськогосподарських підприємств необхідними ресурсами для відтворення

втрачених в наслідок війни активів, відбудови виробничих потужностей, оновлення сільськогосподарської техніки та обладнання.

АТ КБ «ПриватБанк» займає провідне місце серед українських банків по кредитуванню підприємств аграрного сектору економіки України (рисунок 3.1).

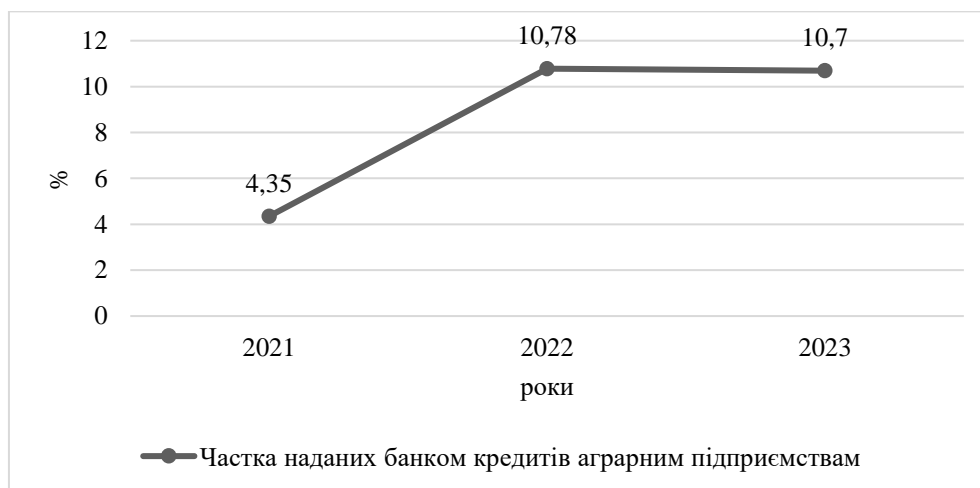

Рисунок 3.1 – Частка кредитування аграрних підприємств АТ КТ «ПриватБанк» в загальному обсязі наданих банківських кредитів підприємствам аграрного сектора в Україні в 2021-2023 роках

Джерело: пораховано та побудовано за даними [8]

Питома вага наданих кредитів АТ КТ «ПриватБанк» агропідприємствам в 2022-2023 роках склала від 10,7-10,78 % від в загального обсягу наданих кредитів банками України.

В таблиці 3.1 відображено розмір кредитів, наданих АТ КБ «ПриватБанк» сільськогосподарським виробникам та розмір непрацюючих кредитів в національній та іноземній валютах.

В структурі кредитів наданих АТ КБ «ПриватБанк» аграрним підприємствам в 2021-2023 роках переважають кредити в національній валюті. Частка кредитів в національній валюті протягом аналізованого періоду коливається від 93,0 до 99 %. Сільськогосподарські кредити АТ КБ «ПриватБанк» видані в іноземній валюті в 2021 році склади 249213 тис. грн. На

кінець 2022 року, їх вартість зменшилася на 246920 тис. грн та склала на кінець року 2293 тис. грн. Сума наданих банком кредитів аграрним підприємствам в 2023 році зросла, в порівнянні з 2022 роком, на 16145 тис. грн та склала на кінець року 18438 тис. грн.

Таблиця 3.1 – Динаміка кредитування сільськогосподарських виробників та розмір непрацюючих кредитів в національній та іноземній валютах АТ КБ «ПриватБанк» в 2021-2023 роках

Роки	Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, тис. грн			Залишки коштів за непрацюючими кредитами, наданими суб'єктам господарювання, тис. грн		
	усього	національна валюта	іноземна валюта	усього	національна валюта	іноземна валюта
2021	3590880	3341667	249213	397996	149296	248699
2022	12781426	12779133	2293	563946	563946	0
2023	12547782	12529344	18438	796406	796406	0

Джерело: пораховано та побудовано за даними [8]

Залишки коштів за непрацюючими аграрними кредитами починаючи з 2021 року зростають з 397996 тис. грн до 796406 тис. грн. Варто зазначити, що в 2022-2023 роках непрацюючих кредитів які видані аграрним підприємствам в іноземній валюті немає.

Під час війни АТ КБ «ПриватБанк» пропонує підприємствам сільського господарства різноманітні кредитні продукти (таблиця 3.2).

Дані, наведені в таблиці 3.2, свідчать що кредитні програми, які запропоновані банком, є не дешевим способом залучення фінансових ресурсів для поповнення оборотних або оновлення основних засобів аграрних підприємств. Відсоткові ставки за кредитними програмами «Агросезон», кредит на закупівлю основних засобів є високими та розраховуються як індекс ставка за депозитами для фізичних осіб (UIRD) плюс від 1 до 3,5 %, що залежать від виручки клієнтів. Для всіх кредитних програм, які запропоновані АТ КБ «ПриватБанк» для агропідприємств, необхідною умовою кредитування є заставне майно (техніка, транспортні засоби, нерухомість).

Таблиця 3.2 – Кредитні програми АТ КБ «ПриватБанк» для аграрних підприємств в 2024 році

Умови кредитування	Кредитна програма	
	Кредит «Агросезон»	Кредит на купівлю основних засобів
Строк дії кредиту	до 18 місяців	до 5 років
Сума фінансування	від 200 тис. грн	від 500 тис. грн до еквівалент 15 млн EUR
Процентна ставка	<p><u>За умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%»</u> 13% річних, окрім 3% річних для суб'єктів підприємництва, які провадять господарську діяльність у зоні високого воєнного ризику</p>	<p><u>За умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%»</u> – для клієнтів із річним виторгом до 10 млн євро (в екв.): 7% річних із можливістю зниження до 5% річних за умови створення нових робочих місць; – для клієнтів із річним виторгом понад 10 млн євро (в екв.): 9% річних із можливістю зниження до 7% річних за умови створення нових робочих місць</p>
	<p><u>За стандартними умовами</u> – для клієнтів із виручкою до 30 млн грн: UIRD 3m + 3,5 %; – для клієнтів із виручкою від 30 до 300 млн грн: UIRD 3m + 2,5 %; – для клієнтів із виручкою понад 300 млн грн: UIRD 3m + 1,5 %.</p>	<p><u>За стандартними умовами</u> – для клієнтів із виручкою до 30 млн грн: UIRD 3m + 6 %; – для клієнтів із виручкою від 30 до 300 млн грн: UIRD 3m + 5 %; – для клієнтів із виручкою понад 300 млн грн: UIRD 3m +</p>
Комісія	до 1,5% за кредитами без твердої застави	від 0,01% річних
Графік зниження	адаптований графік з урахуванням сезонності, а саме 20%, 30%, 50% в останні три місяці кредиту	–
Погашення процентів	щомісяця	щомісяця рівними частинами або адаптований (з урахуванням сезонності бізнесу)
Забезпечення	кредит частково забезпечується гарантією	обладнання, що купується та гарантія КМУ/ЄБРР
Додаткове забезпечення	<p>– для кредитів до 18 місяців: 50 % гарантії + 50 % покривається твердою заставою з коефіцієнтом покриття 1,5; – для кредитів до 36 місяців: тверда застава. – коефіцієнт покриття твердою заставою 1,5 та порука власника; – можливе бланкове фінансування (без твердої застави з частковим покриттям гарантіями): 50 % або 80 % гарантіями; порука власника.</p>	аванс від 20% вартості предмета придбання
Страховання	на строк дії кредиту згідно з тарифами акредитованої банком страхової компанії	

АТ КБ «ПриватБанк» є учасником державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Відповідно до її умов під час дії воєнного стану та місяць по тому можна оформити позику для сільськогосподарського бізнесу під 0 %. По закінченню воєнного стану кредитна ставка збільшиться до 5%. Такий низький відсоток забезпечують урядові компенсації для банківських установ. Дія пільгового кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» поширюється на спеціальні програми кредитування АТ КБ «ПриватБанк» для аграріїв, а саме: кредит на придбання основних засобів та кредитна програма «Агросезон».

Кредитна програма «Агросезон» розрахована для фінансування потреб сільськогосподарського циклу (закупівля сировини та матеріалів для сільськогосподарського циклу: паливно-мастильні матеріали, засоби захисту рослин, мінеральні добрива, насіння) та ефективного розвитку аграрних підприємств (поточний ремонт сільськогосподарської техніки, обладнання, приміщень, придбання запчастин, будівельних матеріалів, оплата ремонтних робіт) з адаптованим графіком погашення та можливістю участі в державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%». Згідно з умовами позики можна отримати від 2 до 50 млн грн під 0 % річних. Крім того, половину суми кредиту покриває державна гарантія. Графік використання і погашення такої програми підлаштований до етапів сільськогосподарського циклу. Окрім того, перевагою зазначеної програми є державне гарантування, відповідно до якого застава потрібна лише під 50 % суми кредиту [37].

Кредит на купівлю основних засобів надає можливість для аграрних підприємств придбати комерційний транспорт, сільгосптехніку, обладнання та спецтехніку на вигідних умовах. За кредитом є змога дострокового погашення – без комісій. Позику на придбання основних засобів у АТ КБ «ПриватБанку» бере участь у програмі «Доступні кредити 5-7-9%», тому агропідприємства можуть скористатися зниженою відсотковою ставкою. Також, вказана позику підпадає під низку державних гарантій. Кредитними коштами, отриманими в рамках цієї програми, можна оплатити до 80 % вартості необхідного

обладнання. Інші 20 % або більше аграрні підприємства покривають самостійно. Забезпеченням виступає придбане майно. В той же час, за кредитом діють обмеження щодо виробників, з якими агропідприємство може укласти договір купівлі основних засобів. Перелік виробників сільськогосподарської техніки визначення АТ КБ «ПриватБанк» на основі укладених договорів та наведена на сайті банку, основними з них є: JCB (J.C. Bamford Excavators Limited), Deere & Company (торгова марка John Deere).

Крім вище описаних кредитних програм, в АТ КБ «ПриватБанк» діє спеціальна програма для агроклієнтів для придбати мінеральні добрива, засобів захисту рослин і посівний матеріал. Де на умовах укладених договорів з компаніями-партнерами по виробництву та постачанню засобів захисту рослин і насіння, добрив запропоновані окремі програми в залежності від виробника в якого купуються аграрні матеріали. Характерними особливостями за цією програмою є те, що в переважній більшості кредитування здійснюється в гривні без прив'язки до курсу іноземної валюти; сума кредиту коливається від 200 тис. до 10 млн грн; строк дії кредиту, в переважній більшості складає до 12 місяців; графік погашення – адаптований: 20, 30, 50 % – останні 3 місяці кредитування; відсоткова ставка залежить від періоду кредитування та коливається від 0,01 % (в перші 7 місяців) до 17 % (починаючи з 8-го місяця). Хоча з окремими імпортерами мінеральних добрив (Makosh) та продавцями посівного матеріалу, засобів захисту рослин та добрив (Agrotok) плата за кредит складає перші 3 місяці – 0,01%, з 4-го місяця – 17% [37].

Здійснюючи кредитування аграрних підприємств АТ КБ «ПриватБанк» використовує фінансові ресурси, які формуються з залучених, позичених та власних коштів. У результаті короткострокового аграрного кредитування вони трансформуються в обігові кошти, а у разі середньострокового чи довгостроково цільового кредитування придбання основних засобів сільськогосподарського призначення, обладнання для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих об'єктів – перетворюються у виробничий капітал.

Механізм кредитування АТ КБ «ПриватБанк» аграрних підприємств представлено на рисунку 3.2.

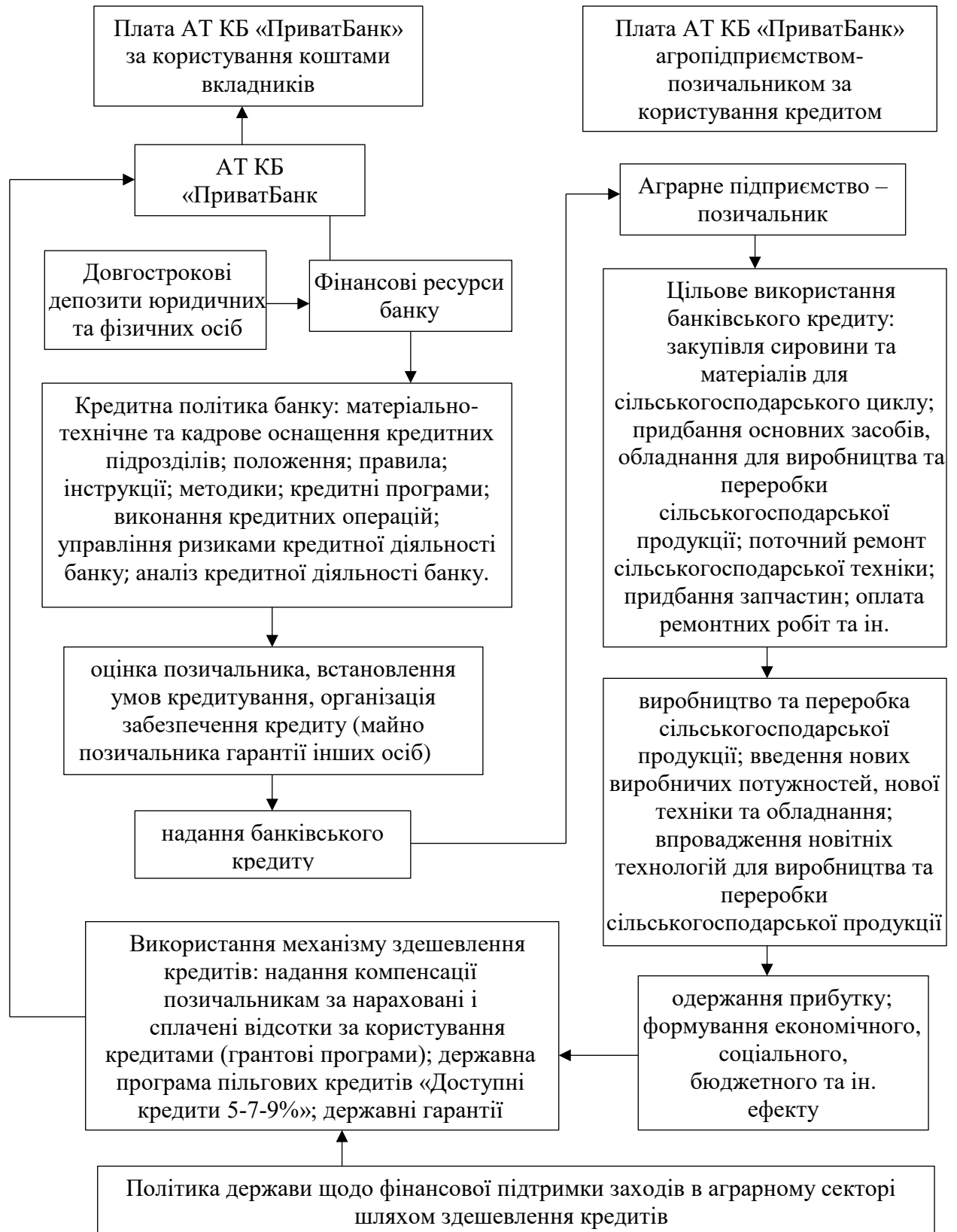

Рисунок 3.2 – Механізм кредитування аграрних підприємств АТ КБ «ПриватБанк»

Банки, зокрема і АТ КБ «ПриватБанк» виявляють значний інтерес до кредитування аграрного сектору, оскільки це дозволяє їм ефективно використовувати свої фінансові ресурси. З одного боку, аграрні підприємства отримують необхідні кошти для розвитку виробництва та підвищення своєї конкурентоспроможності. З іншого боку, банки отримують надійних клієнтів та стабільні доходи від обслуговування кредитів. Таке партнерство сприяє взаємному розвитку обох сторін. Тому, кредитування аграрного сектора хоч і є ризикованим, але водночас перспективним напрямом діяльності для АТ КБ «ПриватБанк».

Ефективність кредитування аграрного сектора полягає у тому, що надані банком кошти перетворюються на рушійну силу розвитку сільського господарства. Коли кредитні кошти інвестуються в виробництво, вони стимулюють зростання обсягів виробництва, підвищують якість продукції та, як наслідок, приносять прибуток як підприємству, так і банку.

Безсумнівно реальністю сьогодення є наявність певної специфіки кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» по відношенню до підприємств-позичальників аграрного сектору економіки. Враховуючи скорочення кредитних можливостей банківського сектору, викликаний негативним впливом військових дій на території України, актуальним залишається система державної підтримки підприємств аграрного сектору економіки. Одним із пріоритетних напрямів програми безповоротних грантів для аграрних підприємств, які були схвалені урядом згідно з Постановою «Деякі питання надання грантів бізнесу» [14].

Програма покликана підтримати економіку країни шляхом розвитку стимулювання підприємницької діяльності та забезпечення зайнятості населення, що, в свою чергу, сприятиме пом'якшенню соціальних наслідків війни. Грантові ініціативи спрямовані на підтримку малого підприємництва, зокрема на [32, с. 24]:

– започаткування першого власного бізнесу або розвиток вже діючого підприємства (сума мікро грантів до 250 тис. грн);

– створення чи розвиток садівництва, ягідництва й виноградарства на площі від 1 до 25 гектарів (з наданням грантів за умови співфінансування з отримувачем у співвідношенні не більше 70 % вартості проекту з висадки насаджень);

– створення або розвиток тепличного господарства (включаючи будівництво модульних теплиць орієнтованою площею до 2 гектарів, з грантовим фінансуванням в межах 70-50 % вартості проекту, але не більше 5 млн грн).

Варто зазначити, що сьогодні отримати державну підтримку для аграрного бізнесу стало простіше. Завдяки Державному аграрному обліку та Дії, аграрії можуть онлайн подавати заявки на різноманітні програми підтримки. Ці платформи надають детальну інформацію про доступні програми та спрощують процес отримання допомоги від держави.

Враховуючи розвиток аграрного ринку в Україні та важливість аграрного сектору для економіки, на нашу думку доцільним є створення національної системи аграрного кредитування, в якій першочергове місце належить універсальному Державному земельному (іпотечному) банку. Державний земельний (іпотечний) банк, як універсальна фінансова установа, працюватиме з усіма формами аграрних підприємств, використовуватиме різноманітні види застави за кредитами та забезпечить здешевлення вартості кредитних ресурсів для аграрних виробників. В подальшому банківська установа зможе використовувати не лише іпотечні банківські продукти для кредитування аграріїв, а й працювати в напрямі диверсифікації діяльності, що включатиме розрахунково-касові операції з клієнтами, депозитні операції з юридичними особами та фізичними особами, здійснення лізингових і факторингових операцій, що позитивно впливатиме на підвищення стійкості фінансової установи. Прикладом універсалізації банківського кредитування аграрного сектору є Rabo-bank (Нідерланди), який починав свою роботу як кредитна установа для сільськогосподарських підприємств, проте з часом розширив кредитні відносини з підприємствами різних галузей економіки [41, с. 145].

Державний земельний (іпотечний) банк може залучати фінансування з різних джерел, таких як державний бюджет, емісія іпотечних облігацій, а також за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів. Така диверсифікація джерел фінансування дозволяє банку забезпечити стабільність своєї діяльності та збільшити обсяги кредитування аграрного сектору. Поряд з Державним земельним (іпотечним) банком у складі інфраструктури іпотечного ринку мають функціонувати спеціалізовані іпотечні банки та універсальні комерційні банки, що займаються іпотекою під заставу земель сільськогосподарського призначення. Причому для здійснення кредитування суб'єктів господарювання під заставу земель універсальні комерційні банки повинні забезпечити виконання таких вимог: отримати ліцензію на право здійснення кредитних операцій під заставу землі згідно із вимогами Національного Банку України; створити окремі іпотечні відділення, які згодом можуть перерости у самостійні структури; укомплектувати штат працівниками, які володіють спеціальними знаннями у сфері сільського господарства [21, с. 224].

Створення Земельного (гарантійного) фонду в Україні є необхідним кроком для сталого розвитку аграрного сектору та забезпечення прозорості земельних відносин. Фонд може відігравати ключову роль у:

- контролі за ринком сільськогосподарських земель – запобіганні спекулятивним операціям, забезпеченні справедливої ціни на землю;
- підтримці кредитування аграрного сектору – гарантуючи повернення кредитів банкам у разі невиконання боржниками своїх зобов'язань;
- розвитку інфраструктури сільських територій – інвестуючи кошти, отримані від управління фондом, в розвиток інфраструктури.

Для ефективної роботи фонду необхідно розробити чіткі критерії оцінки земельних ділянок, створити прозору систему відбору експертів та забезпечити тісну співпрацю з банківськими установами. Важливо також розробити механізми захисту прав власників землі та норми запобігання зловживанням на земельному ринку.

Створення Земельного (гарантійного) фонду є складним процесом, який вимагає узгоджених дій державних органів, банківських установ та аграрного сектору. Однак, успішна реалізація цього проекту може сприяти розвитку сільського господарства за рахунок кредитування.

Іпотечне кредитування є потужним інструментом для модернізації аграрного сектору. Завдяки довгостроковим кредитам аграрії можуть інвестувати в нову техніку, меліорацію земель, будівництво складів та інших об'єктів інфраструктури. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню продуктивності праці, покращенню якості продукції та зростанню доходів аграрних підприємств.

Центральне місце в системі іпотечного кредитування в аграрному секторі має посідати Державний земельний (іпотечний) банк. Крім регулювання ринку землі та надання банківських послуг, банк може виконувати такі функції: створення єдиної системи оцінки земельних ділянок; розробка стандартів іпотечного кредитування; надання гарантій за іпотечними кредитами.

Створення Державного земельного (іпотечного) банку є важливим кроком для розвитку сільського господарства в Україні. Однак, для успішної реалізації цього проекту необхідно вирішити ряд проблем, таких як: недосконалість земельного законодавства; низький рівень довіри до банківської системи; відсутність розвинутого ринку іпотечних цінних паперів.

Для подолання цих проблем необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення законодавства, підвищення фінансової стійкості банків та розвиток ринку капіталів.

Висновки

В першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено сутність банківського кредитування та особливості кредитного забезпечення в аграрному секторі економіки, розглянуто складові елементи механізму кредитування аграрних підприємств.

В роботі здійснено аналіз існуючих підходів до трактування поняття «кредит». На основі чого, запропоновано трактувати його, як систему організаційно-економічних відносин між кредитором і позичальником, які регулюються кредитним договором та виникають під час надання грошових коштів у тимчасове користування на засадах повернення, цільового використання, платності, строковості та забезпеченості. В процесі дослідження виокремлено характерні особливості банківського кредитування, його принципи та функції.

Грунтуючись на проведеному дослідженні, в роботі систематизовано сутність та особливості банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки з врахуванням специфіки їх діяльності. Запропоновано авторське визначення поняття «аграрний кредит», під яким слід розуміти багатовимірну категорію, що охоплює механізм надання банками кредитних ресурсів підприємствам аграрного сектору для формування основного та оборотного капіталу, у поєднанні з державним регулюванням та політикою державної підтримки, спрямованою на забезпечення доступності та здешевлення кредитування критично важливих галузей економіки.

Організація взаємодії банків із підприємствами аграрного сектору на кредитному ринку, в умовах невизначеності, потребує створення механізму, який би забезпечив досягнення бажаного результату або визначеної мети за певних обставин. Розуміння кредитного механізму має певні розбіжності, як у визначенні його сутності, так і у переліку його складових. В роботі систематизовано визначення поняття кредитний механізм. Представлено

структуру кредитного механізму підприємств аграрного сектору економіки, який включає: нормативно-правового забезпечення кредитування аграрних підприємств; організаційно-економічного забезпечення дозвільної діяльності та банківського нагляду; фінансового забезпечення, що передбачає структуру джерел аграрного кредитування; інформаційного забезпечення.

В другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено аналіз сучасного стану кредитування аграрних підприємств в Україні. В динаміці кредитів, що надані аграрним підприємствам простежується стійка тенденція переваги середньострокових кредитів з терміном погашення від 1 року до 5 років. Їх частка стрімко зростає протягом 2022-2024 років, з 41,48 % до 46,86 %.

В регіональному розрізі, за обсягами кредитного забезпечення аграрних підприємств лідируючі позиції займає Київська область, на яку припадає від 29,89 % до 31,42 % від загального обсягу кредитування аграрних підприємств в Україні. Середня вартість банківських кредитів для аграрних підприємств з початку війни суттєво збільшилась, в порівнянні з попередніми періодами.

З метою підтримки аграрного сектору під час війни та після її завершення уряд продовжив програму «Доступні кредити 5-7-9%». З початку 2023 року близько 11,3 тис. українських агропідприємств отримали банківські кредити на 58800 млн грн на розвиток фермерських господарств, з яких понад 34000 млн грн залучили 8,8 тис. підприємств в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9». За програмою «Доступні кредити 5-7-9» більше всього отримали підприємства Кіровоградської, Вінницької, Одеської та Київської областей.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк». АТ КБ «ПриватБанк» – лідер українського банківського сектору, який спеціалізується на роздрібному бізнесі та обслуговуванні малого та середнього підприємництва. Банк займає значну частку на фінансовому ринку та є одним з найбільших кредиторів в Україні.

На підставі аналізу динаміки активів АТ КБ «ПриватБанк», важливо зазначити, що протягом 2021-2023 років, активи банку зросли більш як на 30 %. Найбільшу частку в структурі активів банку, протягом аналізованого періоду,

займають цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, їх частка коливається в межах від 24,97 % до 31,69 %.

Зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» протягом аналізованого періоду демонстрували стабільне зростання. У 2022 році вони зросли на 44,40 %, в 2023 році на 22,34 %. В структурі зобов'язань фінансової установи найбільшу частку склали кошти клієнтів АТ КБ «ПриватБанк», тобто депозитні вклади. Їх частка коливалася в межах від 91 % до майже 95 %. В структурі залучених коштів переважають вклади фізичних осіб.

Власний капітал банку протягом 2021-2023 років демонстрував нестабільну динаміку: після зростання на кінець 2021 року, спостерігалось значне скорочення у 2022 році на 13,24 %. Однак, у 2023 році відбулося зростання власного капіталу на 46,81 %. Такі коливання можуть свідчити про вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову стійкість банку. Протягом 2021-2023 років, в структурі капіталу банку переважали власні кошти, а саме статутний капітал.

За результатами діяльності АТ КБ «ПриватБанк», протягом 2021-2023 років отримав позитивний фінансовий результат (прибуток). Основну частку отриманих доходів склали процентні доходи, які демонстрували стійку тенденцію до зростання.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи встановлено що АТ КБ «ПриватБанк» є одним з провідних банків по аграрному кредитуванню. Питома вага наданих кредитів агропідприємствам в 2022-2023 роках складала від 10,7-10,78 % від загального обсягу наданих кредитів банками України. В структурі кредитів наданих АТ КБ «ПриватБанк» аграрним підприємствам в 2021-2023 роках переважають кредити в національній валюті. Частка кредитів в національній валюті протягом аналізованого періоду коливається від 93,0 до 99 %. Сьогодні АТ КБ «ПриватБанк» пропонує підприємствам сільського господарства різноманітні кредитні програми. АТ КБ «ПриватБанк» є учасником державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Відповідно до її умов під час дії воєнного стану та місяць по тому можна оформити позику для сільськогосподарського бізнесу під 0 %. По закінченню воєнного стану

кредитна ставка збільшиться до 5%. Такий низький відсоток забезпечують урядові компенсації для банківських установ. Дія пільгового кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» поширюється на спеціальні програми кредитування АТ КБ «ПриватБанк» для аграріїв, а саме: кредит на придбання основних засобів та кредитна програма «Агросезон».

Здійснюючи кредитування аграрних підприємств АТ КБ «ПриватБанк» використовує фінансові ресурси, які формуються з залучених, позичених та власних коштів. В роботі представлено механізм кредитування аграрних підприємств АТ КБ «ПриватБанк» з врахуванням фінансової підтримки держави.

Враховуючи розвиток аграрного ринку в Україні та важливість аграрного сектору для економіки, на нашу думку доцільним є створення національної системи аграрного кредитування, в якій першочергове місце належить універсальному Державному земельному (іпотечному) банку. Державний земельний (іпотечний) банк, як універсальна фінансова установа, працюватиме з усіма формами аграрних підприємств, використовуватиме різноманітні види застави за кредитами та забезпечить здешевлення вартості кредитних ресурсів для аграрних виробників. В подальшому банківська установа зможе використовувати не лише іпотечні банківські продукти для кредитування аграріїв, а й працювати в напрямі диверсифікації діяльності, що включатиме розрахунково-касові операції з клієнтами, депозитні операції з юридичними особами та фізичними особами, здійснення лізингових і факторингових операцій, що позитивно впливатиме на підвищення стійкості фінансової установи.

Створення Земельного (гарантійного) фонду в Україні є необхідним кроком для сталого розвитку аграрного сектору та забезпечення прозорості земельних відносин. Фонд може відігравати ключову роль у: контролі за ринком сільськогосподарських земель – запобіганні спекулятивним операціям, забезпеченні справедливої ціни на землю; підтримці кредитування аграрного сектору – гарантуючи повернення кредитів банкам у разі невиконання боржниками своїх зобов'язань; розвитку інфраструктури сільських територій – інвестуючи кошти, отримані від управління фондом, в розвиток інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Артем'єва О. О. Банківське кредитування АПК: сучасний стан та перспективи розвитку / О. О. Артем'єва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 21. Ч. 1. – С. 13-18.
2. Артеменко Д. А. Кредитний механізм банків у забезпеченні розвитку сільськогосподарських підприємств України / Д. А. Артеменко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2021. – Вип. 2 (88). – С. 18-23.
3. Білоченко А. М. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни / А. М. Білоченко // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 48. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2186> (дата звернення: 15.01.2024).
4. Вдовенко Л. О. Механізми банківського кредитування в аграрній сфері : монографія / Л. О. Вдовенко. – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю, 2013. – 378 с.
5. Версаль Н. І. Теорія кредиту : навчальний посібник / Н. І. Версаль. – Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 483 с.
6. Вовк В. Формування кредитного механізму в умовах трансформаційних процесів: системні аспекти / В. Вовк, І. Садчикова, В. Садчиков // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022. – № 4 (32). – С. 245-254.
7. Гладчук О. М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях: навч. посібник / О. М. Гладчук, І. Я. Ткачук, В. М. Харабара. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 208 с.
8. Грошово-кредитна статистика // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 5.11.2024).
9. Гудзь О. Банківське кредитування інноваційного розвитку підприємств: можливості та ризики / О. Гудзь // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2019. – № 1 (27) – С. 12-19.

10. Гудзь О. Є. Модернізація банківської кредитної політики при обслуговуванні агроформувань / О. Є. Гудзь // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2012. – Вип. 126. – С. 10-18.

11. Гула А. С. Теоретичні концепції аграрного кредиту: еволюція поглядів / А. С. Гула // Регіональна економіка та управління. – 2016. – № 1(08). – С. 48-51.

12. Демківський А. В. Гроші та кредит : підручник / А. В. Демківський. – Київ : ДАКОР, 2007. – 528 с.

13. Демченко О. В. Механізм кредитування сільськогосподарських підприємств / О. В. Демченко // Полтавський державний аграрний університет. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/143.pdf> (дата звернення: 18.10.2024).

14. Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 5.11.2024).

15. Засоба С. М. Удосконалення механізму запровадження кредитної політики в розвитку АПК України / С. М. Засоба // Вісник Хмельницького національного університету. – 2019. – № 6. Т. 2 (276). – С. 185-188.

16. Заюков І. В. Короткострокові кредити банків як фактор впливу на рентабельність підприємства / І. В. Заюков // Економіка і організація управління. – 2024. – № 2 (54). – С. 203-215.

17. Іванчук Н. В. Гроші і кредит: навчальний посібник / Н. В. Іванчук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. – 332 с.

18. Кисіль С. С. Особливості кредитного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств / С. С. Кисіль // Херсонський національний технічний університет. Серія «Соціально-економічна політика». – 2018. – № 28 (17). – С. 203-208.

19. Кіпіоро І. М. Механізми активізації інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / І. М. Кіпіоро // Економіка АПК. – 2015. – № 4. – С. 111-115.

20. Кіслова В. В. Банківське кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору / В. В. Кіслова, І. О. Доценко // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2024. – С. 24-28.

21. Колотуха С. М. Тенденції розвитку кредитних відносин в аграрному секторі економіки / С. М. Колотуха, К. М. Мельник, В. Ю. Переполка // Збірник наукових праць Уманського НУС. – 2023. – Вип. 102. Ч. 2. – 222-234.

22. Кузнецова Л. В. Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку АПК України / Л. В. Кузнецова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 9-1. Частина 1. – С. 183-186.

23. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посібник / В. Д. Лагутіна. – Київ : Знання, 2001. – 216 с.

24. Лалакулич М. Ю. Механізм сучасного банківського кредитування та його складові / М. Ю. Лалакулич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 7 (182). – С. 35-38.

25. Лупенко Ю. О. Банківське кредитування аграрного сектору економіки / Ю. О. Лупенко, С. В. Андрос // Економічний вісник НТУУ «КПІ», 2019. – № 1. – С. 196-206.

26. Максименко І. О. Про деякі підходи до визначення розвитку та механізму управління підприємством / І. О. Максименко // Проблеми економіки організацій та управління. – 2007. – № 1. – С. 121-125.

27. Мікуляк К. А. Сучасний стан банківського кредитування в Україні / К. А. Мікуляк // Modern Economics. – 2023. – № 38. – С. 84-89.

28. Непочатенко О. Стратегія розвитку банківського кредитування аграрних підприємств / О. Непочатенко, С. Колотуха, К. Мельник // Банківська справа. – 2021. – № 1(153). – С.37-49.

29. Остапчук Я. М. До питання сутності кредиту / Я. М. Остапчук, Ю. В. Клубук // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 62. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4054> (дата звернення: 5.10.2024).

30. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 06.11.2024).

31. Підтримка аграріїв цього року за програмою «Доступні кредити 5-7-9» // Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/news/19-mlrd-hryven-otrymaly-ahrariitsohorich-za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9> (дата звернення: 06.11.2024).

32. Подик С. О. Аналіз ефективності механізму фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств / С. О. Подик // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2024. – № 2. Том 35 (74). – С. 22-27.

33. Подик С. О. Оцінка кредитного забезпечення підприємств аграрного сектора України / С. О. Подик // Підприємництво та інновації. – 2024. – Вип. 31. – С. 25-30.

34. Полятикіна Л. І. Проблеми кредитування банками агропромислових підприємств в Україні / Л. І. Полятикіна // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – Вип. 1 (24). – С. 127-131.

35. Приймак Н. В. Сутнісні характеристики кредиту як основного фінансового інструмента кредитування / Н. В. Приймак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 18. Ч. 3. – С. 6-10.

36. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 05.10.2024).

37. Програми кредитування для агробізнесу // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/business/resheniya-agrobiznesu> (дата звернення: 1.11.2024).

38. Савлук М. І. Гроші та кредит : підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. – Київ : КНЕУ, 2011. – 589 с.

39. Синяєва Л. В., Механізм кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору в Україні: монографія / Л. В. Синяєва, Н. В. Радченко. – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. – 220 с.

40. Ситник Н. С. Банківська система: навч. посіб. / за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.

41. Скалецька О. В. Теоретико-методологічне обґрунтування механізму кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками / О. В. Скалецька // Економіка і управління. – 2012. – № 4. – С. 87-92.

42. Стойко О. Я. Іпотечне кредитування як засіб капіталізації аграрних підприємств / О. Я. Стойко // Бізнесінформ. – 2019. – № 3. – С. 142-148.

43. Сулима М. О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні / М. О. Сулима, Л. В. Шавурська // Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. – 2024. – № 2. Т.3.

44. Томашук І. О. Теоретичні аспекти сутності банківського кредиту та особливості кредитних відносин в аграрному секторі економіки / І. О. Томашук // Економіка АПК. – 2021. – № 5. – С. 101-112.

45. Ушакова О. О. Банківські операції: навч. посіб. / О. О. Ушакова. – Рівне: НУВГП, 2021. – 226 с.

46. Фінансова енциклопедія / за заг. ред. О. П. Орлюк. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.

47. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» 2023 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 10.10.2024).

48. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за 2021 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 10.10.2024).

49. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за 2022 рік та висновок незалежного аудитора // Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 10.10.2024).

50. Цимбалюк Ю. А. Особливості аграрного сектору України в умовах воєнного стану / Ю. А. Цимбалюк, С. А. Власюк, С. С. Полишвайко, О. В. Драчук, К. О. Заярна // Збірник наукових праць Уманського НУС. – 2024. – Вип. 104. Ч. 2. – 53-61.

Додатки